STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03780

DRAYTSEHN FEREYNIGTE SHTAATEN

Sholem Aleichem

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

13 פעראייניגטע שטאאטען

הער עס איז באקאנט מיט דער קולטור געשיכטע, ווי אזוי די מענשליכע געזעלשאפט האט זיך ענטוויקעלט, דער וועט זיך ניט וואונדערען אויף אונז, דרייצעהן ראבינזאנס אויף די „דרייצעהן אינזעל“ וואס אונז האט זיך פערגלוסט איינטהיילען זיך מיט אונזער גוטס. אונזערע עלטער-עלטער-זיידעס האבען אויך אזוי געטהאן. פריהער אז זיי זענען געווען נאמאדען, געפיטערט פיה, זענען זיי ארומגעגאנגען מיט זייערע שאף און רינדער פראנק און פריי איבער פעלדער און וועלדער. שפעטער אבער, אז זיי האבען זיך אנגעהויבען באזעצען אויף לאנד, זיך גענומען צו ערד ארבייט — אט דא האבען זיך אנגעהויבען קריעגערייען, געשלעגערייען, מלחמות, בלוט האט געריננען טייכענווייז. יעדער האט געוואלט פערהאפען וואס מעהר, און ווער ס'איז געווען שטארקער, דער האט גובר געווען. אויך מיר, דרייצעהן ראבינזאנס, זענען פריהער געווען נאמאדען, געפיטערט די פיה (ציגען) אויף'ן בארג, געלעבט פון באנאנעס און פון ניס, וואס וואקסען אויף די בוימער און געווען צופריעדען. שפעטער אבער אז דאס דאזיגע לעבען האט זיך אונז צוגעגעסען, האבען מיר אנגעהויבען טראכטען וועגען א ישוב, וועגען קאלאניזירען אונזער טעריטאריע, זיך איינטהיילען מיט דער ערד, מיט'ן וואלד, מיט די בוימער, מיט די פיה און מיט'ן איבעריגען גוטס. דער חלוק איז נאר, וואס אונזערע אור-אור-עלטערן פארצייטען האבען דאס געטהאן מיט גבורה, מיט מלחמות און בלוט פערגיסונגען, ווערענד ביי אונז איז דאס אפגעגאנגען;

דאַנקען גאָט, אָהן מלחמות, אָהן געשלעג און אָהן מחלוקת. עס איז ניט פערגאָסען געוואָרען קיין טראָפּען בלוט; עס איז ניט געוועזען קיין פּאָגראָם, קיין קנאָה-שנאָה, און קיין גורל אויף לאַנד, ווי משה רבינו האָט אָנגעזאָגט, האָבען מיר אויך ניט געוואָרפען. און ס'איז גאָר קיין חידוש ניט: עס איז געווען ביי אונז פון כל טוב אַזוי פיעל און אַרבייטען האָבען מיר בעדאַרפט אַזוי ווייניג אַז ס'איז ניט געווען איבער וואָס צו קריגען זיך. יעדער איינציגער פון אונז האָט זיך אָבגעקליבען זיין שטיק באַרג, זיינע ביימער, זיינע באַנאַנעס, זיינע ניס, זיינע בלומען, זיינע פיה (ציגען).

און אַט אויף אַזאַ מין אופן איז זיך יעדער פון אונז געוואָרען אַ בעל הבית פאַר זיך, מיט אַלעם גוטען, מע קאָן זאָגען אַ פירשט. דרייצעהן קאָלאָניסטען, דרייצעהן פירשטען! און אַלע זענען מיר געווען העכסט צופריעדען. פריהער, אַז מיר זענען געווען אַלע אינאיינעם, איז אונז קיין זאַך ניט געווען ליעב. איצטער, אַז מיר האָבען זיך צוטהיילט, איז אונז אַלסדינג געוואָרען טייער. יעדער פון אונז האָט ליעב געקריגען זיין קאָלאָניע, זיין טעריטאָריע, זיין שטיקעל וואַלד, זיינע ביימער, זיינע ציגען, זיין הייל. איטליכען פון אונז איז געוואָרען אַנגענעהם דער געדאַנק, אַז ער עסט זיינע אייגענע באַנאַנעס, אַז ער קנאַקט זיינע אייגענע ניס, אַז ער טרינקט זיינע „אייגענע" מילך פון זיינע אייגענע ציגען... איהר ווייסט וואָס איך וועל אייך זאָגען? עס ליעגט עפּיס אין דעם אייגענטהום אַ בעזונדער מין זיסקייט. לאָז זיך אונזער „סאָציאַליסט" רייסען אויף די גלייכע ווענט! איך האָב געהאַט גענוג צייט נאָכצוקוקען נאָך זיך און נאָך זיינע קאָלעגען, די אַלע ראָבינזאָנס, וואָס אויף דער „דרייצעהן אינזעל", שטודירען יעדענס כאַראַקטער, מעלות און חסרונות. איך האָב בעמערקט אַ משונה'דיגע זאַך: דער וואָס מיר האָבען איהם גערופען „סאָציאַליסט", דער וועלכער האָט אָבגעלייקענט אייגענטהום, דער וועלכער האָט אויפגעוויעזען פון די גרעסטע אויטאָריטעטען, אַז אייגענטום איז גזלה, זאָגאַר ווי ער האָט זיך אויסגעדריקט אויף זיין האַלב רוסישען דיאַלעקט: „סאָבּסטווענאָסט איז גראַבּיעזש" — אַט דער זעלבער סאָציאַליסט אַז עס האָט זיך געטראָפען למשל, איינער על פּי טעות איז אַריין צו איהם אין זיין חלק ביימער און האָט זיך צוגעחאַפּט צו זיינע באַנאַנעס, האָט ער, דער סאָציאַליסט, פערגעסען אין דעם מאָמענט זיינע קאָמוניסטישע אידעען און האָט יענעם געגעבען אַ חיסטען סוף, ער זאָל ניט האָבען קיין „פּריוויטשקע" (געוואָהנהייט) „זאַליעזאַיען" (פאַרקריכען) צו יענעם אין די „קעשענעס" (טאַשען). יאָ מיינע ליעבע פריינד, איהר מעגט אייך

זאָגען וואָס איהר ווילט. די טהעאָריע מיט דער פּראַקטיק זענען זיך צווייַ באַזונדערע זאַכען. דעם בעסטען סימן האָב איך פון זיך זעלבסט. למשל, איך בין טהעאָרעטיש אַ גרויסער חסיד פון וועגעטאַריזם, און אַ גרויסער געגנער פון פלייש. און באמת טאַקי, וואָס קאָן זיין מעהר אַבשייליך ווי נעמען, למשל, אַ הוהן, אַ לעבענדיגעס וועזען, וואָס איז גאָט די נשמה שולדיג, קוילען דאָס מיט אַ מעסער, צושניידען דאָס אויף שטיקער, לייגען אין טאָפּ אַריין, קאָכען אויפ'ן פייער און נאָכדעם דאָס אויפפרעסען? ווי באַלד אַזוי, וואָס איז דער אונטערשייד פון מיר ביז אַ ווילדע חיה, אָדער ביז אַ ווילדען מענשען? מיט דעם שטעה איך העכער וואָס זיי עסען דאָס רויהער הייט און איך עס דאָס צוגעבראָטען אויפ'ן פייער?.. מיר, אַלע דרייצעהן ראָבינזאָנס אויף אונזער „דרייצעהן אינזעל“, זענען געוועזען אַזוי ווייט וועגעטעריאַנער, אַז מיר האָבען זיך געגעבען דאָס וואָרט, אַז טאָמער וועלען מיר אַמאָל אויפגעריכט ווערען פון דאַנען, זאָל קיין פלייש, קיין פיש און קיין אַנדער דבר מן החי נישט קומען צו אונז אין מויל אַריין! אַי אָבער האָבען מיר געבענקט נאָך אַ ראָסעל-פליישעל מיט קאַרטאָפליעס! נאָך אַ שטיקעל געפילטע פיש מיט פעפער! אַ קאָטלעט, אַ יויכעל, אַן אַיי, אַ סאַרדעלל!! מע מוז זיך מודה זיין אַז די באַנאַנעס מיט די ניס מיט די ציגענמילך האָבען זיך אונז אַזוי צוגעגעסען, אַז מיר וואָלטען דאָס אַלעס אוועקגעגעבען פאַר איין פריש ברייטעל אָנגעשמירט מיט קנאָבעל און פאַר איין שטיקעל הערינג, פאַר איין ציבעלע מיט שמאַלץ! איך בין דערגאַנגען אויף אונזער „דרייצעהן אינזעל“ אַ פּראַקטיקע און איך האָף, און אַלע מיינע אינזעל קאָלעגען וועלען דאָס מיר מיטגעבען, אַז ס'איז זעהר גוט צו זיין אַ וועגעטעריאַנער און עסען חאָטש איין מאָל אין טאָג פלייש!..

דאָס איז אָבער אַלסדינג נישט מעהר ווי חלומות. מיר, דרייצעהן ראָבינזאָנס, זענען אָפּגעריסען מיט'ן גרויסען שטורמישען ים פון דער גאַנצער וועלט. מיר, דרייצעהן ראָבינזאָנס, מוזען זיך בעגנוגענען מיט דעם, וואָס מיר האָבען, און זיין צופריעדען מיט באַנאַנעס, מיט ניס און מיט ציגענמילך אַלע יאָהרען. וויפיעל אונז איז נאָך בעשערט דאָ צו פערבלייבען. און בכדי די צייט זאָל אונז ניט זיין לאַנג-ווייליג, בכדי מיר זאָלען פערגעסען אונזער עלענד, פערטיעפען מיר זיך אין אַלע קלייניגקייטען פון אונזער לעבען, יעדער אין זיין לאַך, אָדער ווי מיר רופען דאָס, אויף זיין טעריטאָריע, אין זיין קאָלאָניע, זיין אייגענטום, זיין גוטס, זיינע אינטערעסען, ווילט זיך יעדען בעשטעטיגען, בעשיצען, פערהיטען זיינע אינטערעסען אָדער, איך וואָלט

געוואַנט: געזעגענען זיך אלע מאָנטאָג־מאָרגן. נ ע ז ע צ ל י ך ב ע ר ע כ ט י ג ע ן. אַלע טאָג קומען מיר זיך צונויף אין דער בעשטימטער צייט אויף אַ בעשטימטען פּלאַץ. אַ פּלאַץ אויף צו שטיעסען האָבען מיר שוין לאַנג אָפּגעקליבען זעהר אַ שיינעם: אַ בעזונדערע בערגעל אונטער אַ גרויסען בוים. אויף דער ערד — בלומען. פאַר אונזערע אויגען — דער אַלטער בייזער ים מיט די רוישענדע כוואַליעס, וואָס הערט נישט אויף צו ברומען און צו רייצען זיך מיט אונז, אַז דאָרט אויף יענער זייט, האָט יעדער פון אונז אַ היים, עלטערן, קינדער, ברידער, שוועסטער, פריינד און בעקאַנטע, וואָס קוקען אַרויס אויף אונז מיט טרערען אין די אויגען, אָדער אפשר האָבען זיי אונז שוין לאַנג פערגעסען?.. ווער קאָן דאָס וויסען? אַלע טאָג פלעגען מיר זיך צונויפקליבען אָט דאָ אונטערן בוים, אָדער ווי מיר האָבען דאָס אַ נאָמען געגעבען „דער פּאָליטישער קלוב“, אַ ביסעל שמועסען אָדער גלאַט אַזוי זיצען און קוקען אויף דעם אַלטען בייזען ים, און מיר הערען זיך צו, ווי ער ברומט, דער אַלטער בייזער ים, ווי די כוואַליעס רעדען; און מיר דערצעהלען איינער דעם אַנדערען צום הונדערטסטען מאָל זיין ביאָ־גראַפיע, זיין פערגאַנגענהייט. יעדער רעכענט אויס זיין פאַמיליע, זיינע איי־גענע און געטריינע ביי די נעמען, יעדער מאָלט אויס איטליכעס פיזיאָנאָמיע, יעדענס כאַראַקטער, יעדענס מעלות און חסרונות. אַזוי פיעל מאָל ווערט דאָס אַלעס איבערגעקייט, אַז מיר קאָנען שוין איטליכען מיט זיין גאַנצער משפחה און מיר ווייסען אויף אויסווייניג אַלעס וואָס מיט עמיצען האָט װען פאַסירט...

אָט דאָ אונטערן בוים, אין אונזער „פּאָליטישען קלוב“, האָבען מיר זיך צונויפגעקליבען אַלע דרייצעהן צו בעשפּרעכען, בעטראַכטען די לאַגע און צו קלערען אַ מיטעל ווי אַזוי מיר זאָלען איינאָרדנען אונזער לעבען פון היינט אָן און ווייטער פון אַלע זייטען: פּאָליטיש, סאָציאַליש און עקאָ־נאָמיש, דאָס הייסט, מיר זאָלען מאַכען אַזוי, אַז יעדער פון אונז דרייצעהן זאָל זיך מאַכען זיין אַ פּריץ פאַר זיך, אונאָבהענגיג פונם אַנדערען, און דאָך זאָלען מיר אַלע זיין איין משפּחה, איין פּאָליטישע מאַכט אין פאַל טאָמער פאַלען אויף אונז אָן ווילדע מענשען אָדער ווילדע חיות.

זעלבסט פערשטענדליך, אַז דער געדאַנק רופט אַרויס ביי אונז, ווי אַלע מאָל, הייסע דיסקוסיעס און פייערדיגע דעבאַטען. יעדער גיט אויף זיין פּלאַן. דרייצעהן קאָלאָניסטען, דרייצעהן פּלאַנען. פריהער פון אַלע גיט אויף זיין פּלאַן דער מיליאָנער, אָדער ווי מיר רופען איהם דער „קאַפּיטאַ־ליסט“. מערקווירדיג! דער גייסט פון קאַפּיטאַליזם האָט אין אונזער יעדר־

הונדערט מיט זיינע אייזערנע הענד אזוי שטארק ארומגענומען די גאנצע וועלט, אז אפילו ביי אונז, אויף אונזער „דרייצעהן אינזעל", האט ער אויך א געוויסען איינפלוס. אומעדום און אלע מאל, אז מע דארף עפּיס אנהויבען רעדען וועגען אַניעניך, וואס איז נוגע צו אונז אלעמען, ווער שטעלט זיך ארויס פריהער? — דער קאפּיטאליסט! ער איז א פּנים פון קינדווייז אן אזוי געוואהנט געווארען צו זיין אומעדום דער ערשטער, אז ער פערשטעהט גאר אנדערש ניט, נאטירליך, רופט דאס ארויס אונצופריעדענהייט ביי איינינע פון אונזערע קאלאניסטען. דער „סאציאליסט", למשל, איז איין מאל ארויס מיט א פּראטעסט גאנץ עפענטליך און האט א פרעג געטהון ביים קאפּיטאליסט די אלטע פראגע: „מי שמך? ווער האט אייך געמאכט פאר א קאפּראל?"!

סקאקאי סטאטי נעמט איהר זיך אלע מאל די פּראווא (דאס רעכט) צו זיין א פּרעדסעדאטעל (פאָרזיצענדער)?.. אזוי האט איהם איצטינס מאל א חאפּ געטהאן דער „סאציאליסט" אויף זיין האלב רוסישען דיאלעקט.

דער „קאפּיטאליסט" איז אבער א מענש א געלאסענער, מיט א שטילען, גלייכען האראקטער. ער האט דעם „סאציאליסט" אויסגעהערט מיט א לייכט שמייכעלע אויף די ליפּען, אויפגעשטאנען, אבגעטראטען איהם דאס ארט און א זאג געטהון זעהר העפליך:

זייט איהר דער פאָרזיצענדער...

דאס האט געמאכט אויף אונז אלעמען אזא גוטען איינדרוק, אז מיר אלע (אויסער דעם „סאציאליסט") האבען געבעטען דעם „קאפּיטאליסט" ער זאל בלייבען אויף זיין ארט, און דער „קאפּיטאליסט" האט אונז צוליעב געטהון און איז געבליעבען אויף זיין ארט.

דער פּלאן, וואס דער „קאפּיטאליסט" האט פארגעלייגט, איז געווען א גאנץ איינפאכער פּלאן פון א מין „בורזשואזנע קאנסטיטוציע", ווי דער סאציאליסט האט דאס אנגערופען. לויט דעם דאזיגען פּלאן דארפען מיר אלע דרייצעהן קאלאניסטען בילדען א שטאאט פון דרייצעהן פּראווינצען, וואס ווערען בעהערשט פון איין אויסגעוועהלטען פּרעזידענט. דער פּרעזידענט, אלס פארשטעהער פונים פאלק, האט צו שאפען איבער אלע קאלאניסטען, צו זארגען וועגען זייערע אינטערעסען, אויסהערען זייערע אנקלאגען און ריכטען זיי לויט זיין פערשטאנד און זיין געוויסען...

דא האט שוין דער „סאציאליסט" מעהר ניט געקענט איינזיצען. ער האט זיך אויפגעכאפּט ווי אן אנגעבריהטער און האט אנגעהויבען צו פייערן

און צו שיסען מיט ווערטער: „אויטאקראטיע“? „אבסאלוטיזם“? „סאמאדער־זשאוויע“?

— פטור! וואס זשע איז? — שטעלט זיך ארויס דער ליטוואק דער ארטאדאקס — ווי באלד מען שמועסט פון א מלוכה, אודאי דארף מען זעהן א מלך, ווי אין פסוק שטעהט: שום תשים עליך מלך — זאלסט דיר אוועק־שטעלען א קיזער...

— בכדי עס זאל זיין וועמען צו מאכען שבת און יום־טוב א „הנותן תשועה“?...

אזוי וויצעלט זיך איינער פון די צוויי אינטעליגענטען, דאכט זיך, דער ציוניסט, און דער ארטאדאקס ענטפערט איהם:

— געווים! ווי אונזערע חכמים האבען אונז געלערנט: „הוי מתפלל — זאלסט תפילה טהון פאר'ן מלכות, ווארום ווען ניט די מורא פאר'ן מלכות, וואלטען מענשען איינגעשלונגען איינס דאס אנדערע לעבעדיגערהייד“...

צו בעמערקען, אז די לעצטע ווערטער האבען ארויסגערופען אין אלע עלעמענטען נאר א געלעכטער. אפילו דער פראסטער מענש, דער „פראלע־טארי“, האט געקוקט אויפ'ן ארטאדאקס אזוי בייז, ווי אויפ'ן גרעסטען שונא. עס איז קיין ספק ניט, אז אלע קלאסען זענען געווען פריי געזאנגען. עס איז ניט געווען קיין איינציגער, א חוץ דעם ארטאדאקס, וואס זאל וועלען א מאנארכי. גאנץ מעגליך, אז דער ארטאדאקס אליין האט אויך ניט אזוי שטארק גע־בענקט נאך א זעלבסטהערשער. ניש מעהר — דער פסוק! וואס טהוט מען מיט א פארטיגען פסוק?...

דאן איז אויפגעשטאנען דער „אמעאיסט“ פון אמעריקא און האט אויפ־געגעבען נאר איין אנדער פלאן, דהיינו: אז מיר אלע דרייצעהן קאלאניען זאלען זיך מאכען זיין דרייצעהן בעזונדערע שטאאטען; יעדער קאלאניסט זאל זיך זיין אויטאנאמישער בעל־הבית פאר זיך, נאר אלע דרייצעהן שטאאטען, דאס הייסט אלע דרייצעהן קאלאניען זאלען זיך פעראייניגען „אזוי ווי ביי אונז אין דהי יונייטעד סטייטס אף אמעריקא“ און א פרעזידענט זאלען מיר זיך וועהלען מאכען איינס פון אונז דרייצעהן, אלע 4 יאהר אנאנדער פרעזידענט, „אזוי ווי ביי אונז אין דהי יונייטעד סטייטס אף אמעריקא, און הייסען זאל ער זיך: „דהי פרעזידענט אף דהי יונייטעד סטייטס אף דהי פיירסט דזשואיש רעפובליק אוו דהי טהוירטין איילאנד אף איזואיל“. (דער פרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאאטען פון דער ערשטער יודישער רעפובליק אויף די „דרייצעהן אינזעל“ פון ישראל).

— אך! דאס וואלט געווען זעהר שעהן! — רופט זיך אן דער אידעאליסט

— איך האב שוין לאנג געטרוימט פון א יודישער רעפובליק.

— ניט פראקטיש! — שלאגט איהם איבער דער מאטעריאליסט — עס וועט אוועקגעהן די גאנצע צייט מיטן גאנצען פאפיר אויף אויסצושטעלען אזא לאנגען נאמען. שטעלט אייך פאר: „דהי פרעזידענט אף דהי יונייטעד סטייטס אף דהי פוירסט דזשואיש רעפובליק אף דהי טהוירטין איילאנד אף איזראיל"!.. א גאנצע מגילה!

— ערלויבען זיי מיר! — שטעלט אריין אויך די פרוי איהר ווארט. — פאר וואס זאלען מיר נאכמאכען אמעריקא? אויף וויפיעל איך וויים, איז אמעריקא נישט קיין מאדערנעס לאנד. אלע מאדעס געהען פון פאריז. וואס געדט אב דער פראנצויזישער רעפובליק? אדער דער רעפובליק פון דער שווייץ? אט בין איך געווען ערשט פאראיאהרען אין דער שווייץ. מיט מיין גאטזעליגען מאן בין איך געווען. אומעטום זענען מיר געווען. אין ציריך, מאנטרע, אונטערלאקען... געזעהן דעם מאנבלאן... מיר דאכט, ס'איז גאר ניטא אויף דער וועלט נאך אזא לאנד, ווי די שווייץ... ניצצא איז אויך נישקשה פון א שטעדטעל... אין מאנטעקארלא קען מען אויך עפיס זעהן... נאר אז מען וויל גוט לעבען, גוט און ביליג, זאל מען פאהרען אין דער שווייץ... ערשטענס — מילך... פאר צוויי סאן די בעסטע מילך...

— מיל פארדאן, מאדאם! — ענטשולדיגט זיך פאר דער פרוי דער קאפיטאליסט — מיר רעדען דא ניט פון דעם וועלכעס לאנד איז בעסער אויף צו בעזעצען זיך, דא שמועסט מען וועגען וואס פאר א שטאאט מיר זאלען גרינדען דא ביי אונז, אויף אונזער אינזעל.

די פרוי ווערט רויט ווי פייער, ווארום זי פיהלט, אז זי האט זיך א ביסעל פערדרעהט געגען איהר איגענעם ווילען, די צונג האט זיך אויפגעכאפט ווי א אונפערצוימט פערד און האט זי אוועקגעטראגען צו אלדע גוטע יאהר. דערמיט האט זי אונז איבערצייגט אז האטש זי איז א מאדערנע פרוי און האלט זיך ווי א מאנסביל, נאר א פרוי בלייבט א פרוי...

— ענטשולדיגט מיינע הערען. אז איך הויב אן צו רעדען פון דער שווייץ, דערמאן איך מיך ניט ווילענדיג אן מיין גאטזעליגען מאן... איך האב, אייגענטליך, נאר געוואלט זאגען, אז מיר געפעלט בעסער א פעדעראטיווע רעפובליק ווי אין דער שווייץ.

— און מיר געפעלט נישט ניט אייערע פעראייניגטע שטאאטען אין אמעריקא, און ניט די פעדעראטיווע רעפובליק פון דער שווייץ — זאגט דער נאציא-

נאַליסט. ווייסט איהר פאַר וואָס? ווייל ס'איז ניט נאַציאָנאַליסטיש, ניט יודיש. מע וואָלט בעדאַרפט צו טראַכטען עפּיס אַזאַ נאָמען, וואָס זאָל שמעקען מיט נאַציאָנאַליזם, וואָס זאָל זיין יודיש!...

— ווי באַלד אַז יאָ יודיש — רופט זיך אָן דער ציוניסט — וואָלט איך געזאָגט מיר זאָלען זיך רופען אויפ'ן נאָמען פון דאָקטאָר הערצל...

— וואָס עפּיס הערצל? — פאָהרט איהם אַריין דער טעריטאָריאַליסט — פאַר וואָס ניט זאַנגוויל?

— ווארום אַזוי! אויף הערצל'ס נאָמען וואָלטען מיר דאָס אָנגערופען: „הערצל-רעפּובליק"! וואָס פאַר אַ טעם האָט דאָס זאַנגוויל-רעפּובליק?

— וואָס פאַר אַ טעם האָט הערצל-רעפּובליק?

— אַ שענער משל! הערצל איז טויט, און זאַנגוויל לעבט נאָך!

— נו, וואָס זשע האָט איהר געוואָלט: זאַנגוויל זאָל אויך שטאַרבען? וואָס האָט ער אייך געטהון?...

— ווער זאָגט דען, ער זאָל שטאַרבען? לאָז ער אייך לעבען הונדערט און צוואַנציג יאָהר!

— טאָ וואָס זשע ווילט איהר?

— אויב איהר וועט קיין פּאַראַיבעל ניט האָבען — אַזוי הויבט אָן ווי זיין שטייגער איז, מיט אַ ענטשולדיגונג, דער „פּראָלעטאַרי", וואָס האָט דערווייל צוגעהערט נאָר און באַנאַנעס פאַר'ן גאַנצען עולם — אויב איהר וועט קיין פאַראיבעל ניט האָבען, וואָלט איך אייך זאָגען מיין מיינונג. איך ווייס ניט, איך בין דאָך אַ פּראָסטער מענש, אַן אַרבייטער: מיר דאַכט, אַז מען דאַרף קיינעמס נאָמען ניט. ס'איז גאַנץ גענוג ס'זאָל הייסען „די יודישע רעפּובליק", אָדער „די ערשטע יודישע רעפּובליק" אָדער „די ערשטע יודישע רעפּובליק פון די דרייצעהן פאַראייניגטע שטאַאַטען".

דער דאָזיגער פאָרשלאַג פונ'ם פּראָלעטאַרי איז אַזוי געפעלען אונז אַלעמען, אַז די גאַנצע רעפּובליק ווי איין מענש האָט גענומען אַפּלאָדירען און שרייען „בראַוואָ!" „בראַוואָ!"... דער סאָציאַליסט איז פון גרויס התפעלות, אַ פנים וואָס מיר זענען אַ רעפּובליק, ניט קיין מאָנאַרכיע, אַרויפגעשפּרונגען אויף אַ שטיין און האָט אויסגעדונערט אויף זיין רוסישען דיאַלעקט:

— בראַטיאַ (ברידער)! דאַ זדראַווסטוויעט סוואָבאָדאַ (עס לעבע די פריהייט)! דאַ זדראַווסטוויעט רעספּובליקאַ (עס לעבע די רעפּובליק)! דאַ זדראַווסטוויעט פּראָלעטאַריאַט (עס לעבע דאָס פּראָלעטאַריאַט)! שרייט, ברידער, הוראַ!

— הורא!!! — האבען מיר אונטער און זעצען זיך אויס אלע דרייצעהן פארשטעהער פון די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען ארום טיש און נעמען זיך מיט גרויס אפעטיט צו די זיסע באנאנעס מיט די פעטע ניס מיט דער פרישע ציגענמילך, וואס דער פראלעטארי האט אונז צוגעגרייט, און מיר פערפיהרען א לאנגען שמועס וועגען דער צוקונפט, וואס ערווארטעט אונזער ערשטע יודישער רעפובליק פון די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען, און וועגען די סטאטוטען רעגלען און געזעצען וואס מע דארף אויס ארבייטען, און וועגען א פרעזידענט ריהרט איינער אן די פראגע, דאס הייסט: וועמען זאלען מיר מאכען פאר פרעזידענט?

אלע אויגען האבען זיך ניט ווילענדיג א קעהר געטהון צום מיליאנער, צום קאפיטאליסט, און דער קאפיטאליסט האט דערפיהלט, אז אלע אויגען קוקען אויף איהם, האט ער זיך אויסגעגלייכט און האט געוואלט עפים זאגען; האט זיך ארויסגעכאפט דער סאציאליסט, דער איינציגער עזות-פנים, וואס שטעהט שטענדיג אויף דער אפאזיציע קעגען קאפיטאליזם, און האט א זאג געטהון אויף זיין מאדנעם רוסיש-יודישען דיאלעקט:

— איך פערשטעה ניט, וואס אונאטשאיעט (בעדייט) דאס פערעגליא-דעוועט זיך (וואס מע קוקט זיך איבער)? מיר וועלען טהון אזוי ווי אין אלע פראגרעסיווע גאסודארסטוועס (שטאאטען); מיר וועלען נאזנאטשען (בע-שטימען) וויבאריעס (וואהלען), און וועמען דער נאראד (דאס פאלק) וועט אויסקלייבען באלשינסטוואם גאלאסאוו (מיט די מעהרהייט), דער וועט זיין פרעזידענט!

— אלזא קלייבען מיר א פרעזידענט?

— יא. מיר קלייבען א פרעזידענט!

דאס קלייבען א פרעזידענט אויף די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען פון דער ערשטער יודישער רעפובליק פערדינט, נאך אונזער מיינונג, א בעזונדערע בעשרייבונג.

ו.

13 פרעזידענטען.

דער וואס האט ארומגערייזט די וועלט אזוי ווי איך, דער וועט מיר צוגעבען, אז די מענשהייט איז נאך גאנץ וויט פון פאלקאמענהייט. די גרעסטע פארלאמענטען אין די פרייעסטע לענדער קאנען זיך נישט בע-

ריהמען, אַז זיי זענען נאָהנט צום פּאָליטישען אידעאַל. געהט זעהט ווי אַזוי אין דעם רעפּובליקאַנישען פֿראַנקרייך קאָכט זיך בשעת וועהלען אַ פּרעזידענט! אָדער נעמט דאָס פֿרייע גאָלדענע לאַנד אַמעריקאַ, די דעמאָקראַטישע רעפּובליק. וועה-וועה, וואָס עס טהוט זיך אָב אין אַ עלעקשאָן יאָהר! פּאַרטייען, אינטריגעס, טעמעני האָלל און נאָך אַזעלכע שענע זאַכען, וואָס אַ פֿרעמדער וועט ניט גלויבען און וועט דאָס גאָר נישט פֿערשטעהן! דער פּאָליטישער קאַמפּף פֿיהרט זיך אומעטום אַזוי ביטער, אַז מענשען פֿערגעסען זיך, אַז זיי זענען מענשען. אַ ברודער שטעהט אויף קעגען אַ ברודער, אַ פֿאָטער אַנערקענט ניט זיין קינד — ס'איז הימעל עפֿען זיך!

וואָס איז שוין דאָס חידוש, וואָס אין אונזערע דרייצעהן פֿעראייניגטע שטאַאַטען פֿון דער ערשטער יודישער רעפּובליק אויף אונזערע „דרייצעהן אינזעל" האָט אַזוי געקאָכט, אַז ס'איז געקומען צום אויסקלייבען אַ פּרעזידענט? קודם כל האָט מען בעדאַרפֿט „נאָמינירען קאַנדידאַטען", דאָס הייסט, יעדער פֿון אונז, דרייצעהן ראָבינזאָנס, דרייצעהן קאָלאָניסטען, דרייצעהן פֿאָרשטעהער פֿון די דרייצעהן פֿעראייניגטע שטאַאַטען, זאָל אָנרופֿען זיין קאַנדידאַט אויף פּרעזידענט. נאַטירליך, זענען געווען צווישען אונז פֿערשיעדענע פּאַרטייען און יעדע פּאַרטיי האָט זיך געהאַט איהרע אַנהענגער און איהרע געגנער. למשל, דער רייכער פֿאַבריקאַנט אָדער ווי מיר האָבען איהם אָנגערופֿען דער „קאַפּיטאַליסט" האָט זיך געהאַט זיין זאָגענאַנטע קאַפּיטאַליסטישע פּאַרטיי. זיינע חברים וואָס האָבען אַגיטירט פֿאַר איהם, זענען געווען: דער ליטוואַק, אָדער ווי ער האָט ביי אונז געהייסען „דער אָרטאָדאָקס", די מאַדאַם (די איינציגע פֿרוי וואָס אויף אונזער אינזעל), דער נאַציאָנאַליסט, דער אידעאַליסט און דער מאַטעריאַליסט. סך הכל האָט ער געהאַט אויף זיין זייט 5 פּאַרשוין, וואָס האָבען אַגיטירט מיט אַלע כחות צווישען די אַלע איבריגע פֿאָרשטעהער פֿון די דרייצעהן פֿעראייניגטע שטאַאַטען. זיי זענען געווען שוין כמעט פֿאַרטיג מיטן פּוילישען יודען פֿון משה רבינו'ס פּאָליאַקען, וואָס מיר האָבען איהם אַ נאָמען געגעבען דער „אַסימילאַנט". און ווען זיי שלעפּען אַריבער אויף זייער זייט נאָך אַ פּאָר שטימען, דאַן איז דער קאַפּיטאַליסט פֿערזאָרגט מיט אַ מעהרהייט פֿון 8 שטימען. אויפֿן לעצטען פֿאַל האָבען זיי גערעכענט אויפֿן אַרביטער, אָדער ווי ער האָט ביי אונז געהייסען דער „פּראָלעטאַרי". אום צו געווינען דעם פּראָלעטאַרי אויף זייער זייט, האָט די קאַפּיטאַליסטישע פּאַרטיי אַרויסגעלאָזט אַ פּראָקלאַמאַציע, אַז זייער פּרעזידענט, דער קאַפּיטאַליסט, וועט פֿערפֿאָלגען דריי זאַכען: 1) אַבהיטען איינע-

טהום; 2) קעמפפען פאר די רעליגיאן; 3) בעשיצען די אינטערעסען פון די ארבייטער.

די דאזיגע פראקלאמאציע, וואס איז געווען אויסגעהאנגען אין אלע דריי־צעהן קאלאניעס פון די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען, האט ארויסגערופען א שארפע קריטיק פון דער אפאזיציע, דאס הייסט, פונים יודיש־רוסישען סטו־דענט מיטין שווארצען העמדעל, דעם „סאציאליסט“. ער האט זיך אפגעשטעלט אויף יעדען פונקט בעזונדער און האט מיט זיין מאדנע געמישטע יודישע שפראך, וואס איז העכער האלב רוסיש, אזוי געזאגט:

— איך אבראשטשאיע איער וונימאניע (איך ציה איער אויפמערקזאמ־קייט) אויף דער נאחאלסטווא (פרעכהייט) פון דעם קאפיטאליזם! ער וועט זאשטשישטשאיען (פערטהיידיגען) רעליגיע? ער וועט אבראניאיען (בעשיצען) די אינטערעסען פון די ראבאטשעס (ארבייטער)! דאס איז דאך וואזמו־טיטעלנא דא גלובינו דושי (עס דערלאנגט ביז ביין)!

און דער סאציאליסט האט זיך ניט געפוילט און איז אוועק צום „פראלע־טארי“. ער האט איהם געטראפען סאמע ביי דער רעכטער ארבייט: ער האט געמאלקען די ציעגען פאר אלע דרייצעהן קאלאניסטען. און דער סאציא־ליסט האט מיט איהם פארפירט א געשפרעך וועגען דעם „קאפיטאליסטישעס־קי סטרוי“, וואס הערשט אויף דער וועלט און וואס פאראבשטשיעט (אונטער־דריקט) גלאוונים אבראזאם (הויפטזעכליך) דאס פראלעטאריאט. ער האט איהם געבראכט א פרימיער (ביישפיעל) טאקי פון איהם אליין, ווי אזוי ער, איין און איינציגער ארבייטער הארעוועט צוועלף שעה אין מעת־לעת אויף אלע דריי־צעהן קאלאניעס; עמיצער זאל זיך עס דערמאהנען אפילו איהם קומען צו הילף!

דערויף האט איהם דער „פראלעטארי“ געענטפערט מיט זיין פראסטען שמייכעל ווי זיין ווייגער איז, אז דערויף האט גאט בעשאפען ארבייטען אויף דער וועלט — זיי זאלען ארבייטען...

— אויף זיך, ניט אויף יענעם! — האט מיט איהם איינגעשטעה'עט דער „סאציאליסט“, און האט איהם געלייענט א לעקציע וועגען „ראזדיעלעניע טרודא“ (איינטהיילונג פון דער ארבייט), וועגען „אוניטשטאזשעניע קאפיטא־לא“ (פערניכטען קאפיטאל) א. ז. וו. ער האט אזוי לאנג גערעדט איבערן „פראלעטארי“, ביז ער האט ביי איהם גע'פועל'ט, אז ער זאל פארן קאפיטא־ליסט ניט אפשטימען בשום אופן.

— פאר וועמען דען זאל איך יא אבשטימען? — פרעגט דער פראלעטאריער מיט זיין נאאיוויטעט, ווי געוועהנליך.

— פאר זיך אליין — ענטפערט איהם דער סאציאליסט.

דער פראלעטאריער הויבט אויף די אויגען.

— וואס הייסט פאר זיך אליין?

אטשען פראסטא (גאנץ איינפאך)! איך קאן בעשטעהן, אז מיר זאלען האבען א פרעזידענט א פראלעטאריער. איך בין דער ערשטער, וואס גיב פאר איך מיין גאלאס (שטימע). דא זדראווסטוואיעט נאראד (עס לעבע דאס פאלק)! דא זדראווסטוואיעט פראלעטאריאט!

אזוי האט אויסגעלאזט דער סאציאליסט און געדריקט די גראבע האנט פונ'ם ארבייטער זעהר פריינדליך און איז פון איהם אוועק פיהרען זיין פראפאגאנדא אין די איבריגע קאלאניעס פון די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען.

וואס פאר איין איינדרוק די לעצטע ווערטער פונ'ם „סאציאליסט" האבען געמאכט אויפ'ן „פראלעטאריער" איז לייכט פארצושטעלען זיך. ער האט אוועקגעשטעלט דאס אנגעמאלקענע שעפעל מילך, האט זיך געכאפט מיט ביידע הענד ביי די זייטען און האט זיך אזוי צולאכט, אז די ציגען האבען איהם אנגעקוקט ווי א משוגענעם. נאכדעם, אז ער האט זיך שוין גענוג אנגעלאכט, האט ער זיך אוועקגעזעצט, אויף א שטיין, אנגעשפארט דעם קאפ אויף ביידע הענד און האט זיך פערטראכט. וואס ער האט געטראכט קענען מיר נישט וויסען. אפשר האט ער געחלומ'ט מיט זיין פראסטע-קאפ וועגען דעם, אז ער, דער פראלעטאריער, א פראסטער בעל מלאכה, איז טאקי פרעזידענט אויף אלע דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען פון דער ערשטער יודישער רעפובליק? ווער וועט דעמאלט ארבייטען, רייסען באנאנעס, טרייבלען נים, שניידען גראז, רייניגען די קאלאניעס, מעלקען די ציגען?...

די צווייטע מעכטיגע פארטיי איז געוועזען די אמעריקאנישע אדער די אמעאיכטישע פארטיי. דער אמעריקאנער האט ארויסגעלאזט א פראקלאמאציע מיט גרויסע אותיות, ווי אין אמעריקא, און אנגעהויבען האט זיך די פראקלאמאציע מיט שרייענדיגע פראזען, אויפ'ן אמעריקאנישען שטייגער: „ליידיעס ענד דזשענטלמען! די ערשטע יודישע רעפובליק איז אין געפאהר! ראטעוועט די עהרע פון די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען פון דער ערשטער רעפובליק אף איזראיל!.." ער האט געהאט אויף זיין זייט: דעם סאציאליסט, דעם טעריטאריאליסט, דעם אידעאליסט מיט'ן מאטעריאליסט, דער [illegible] האט איהם אויך צוגעזאגט אונטערהאלטען, בתנאי, אז עס

ווען האַלטען ביי נאָמינירען אַ קאַנדידאַט פון דער פּוילישער פּאַרטיי („קאָלאָ"), זאָל דער אַמעריקאַנער איהם אויך אונטערהאַלטען. די פּוילישע „קאָלאָ", אָדער דער אַסימילאַנט פון משה רבינו'ס פּאַליאַקען, האָט זיך געהאַט זיין פּאַרטיי, וואָס איז בעשטאַנען פון איהם אַליין, פונם אידעאַליסט מיט'ן טעריטאָריאַליסט און פון דער מאַדאַם, פון דער איינציגער פרוי אויף אונזער אינזעל. געוואונען האָט ער די שטימע פון דער פרוי נאָר דערמיט, וואָס ער פלעגט איהר מאַכען קאָמפּלימענטען און זאָגען, אַז זי זעהט אויס ווי אַן עכטע „וואַרשאַוויאַנקע", און אַז די וואַרשעווער פרויען זענען שען — דאָס איז דאָך איין אַקסיאָמע, ווי צוויי מאָל צוויי. די פּראָקלאַמאַציע, וואָס די פּוילישע „קאָלאָ" האָט אַרויסגעלאָזט, האָט זיך אָנגעהויבען מיט „יאַסנאָוועלמאָזשנע פּאַניע (וואָהלגעבאָרענע הערען)!" און אויסגעלאָזט האָט זי זיך מיט דער פּוילישער „עוד לא אבדה": „יעשטשע פּאָלשקאַ ניע זגינעלאַ". די פּוילישע פּראָקלאַמאַציע האָט אַרויסגערופען אַ מוראדיגע אָפּאָזיציע פון דריי שטאַרקע פּאַרטייען, וואָס האָבען זיך צוליעב דעם פעראייניגט: די נאַציאָנאַליסטישע, די ציוניסטישע און די טעריטאָריאַליסטישע. די דריי האָבען צוגעצויגען אויף זייער זייט דעם אָרטאָדאָקס (זעלבסט פערשטענדליך!) דעם אידעאַליסט, דעם פּראָלעטאַרי, און האָבען געאַרבייט מיט דער פרוי, כדי צו געווינען אויף זייער זייט די מעהרהייט פון 7. צו בעמערקען, אַז יעדער פון די דריי, וואָס האָבען זיך פעראייניגט געגען דעם פּוילישער פּאַרטיי, האָט געאַרבייט אויף פאַר זיך, און דאָס האָט גאָרנישט געשטערט צו דעם, אַז דער ציוניסט, למשל, זאָל געהן געגען טעריטאָריאַליסט אויף מעסערשטעך! און צוריק דער טעריטאָריאַליסט, פון זיין זייט, האָט געטהון כל המעגליכקייטען אָבצוציהען פון דער ציוניסטישער פּאַרטיי אַלע עלעמענטען. מען דאַרף זיך מודה זיין, אַז דער קאַמפּף צווישען די צוויי איז געווען אַזוי ביטער, אַז מען האָט ניט געלייגט קיין כבוד איינער אויפ'ן צווייטען, און מען האָט געטהון וואָס מען האָט געקענט.

אָפיציעל איז דער ציוניסט אַרויס מיט אַ פּראָקלאַמאַציע אויבען אָן מיט אַ מגן דוד און מיט אַ פסוק; אָט אַזוי:

אם אשכחך ירושלים
תשכח ימיני —
פערגעס איך דיך, ירושלים,
זאָל פערגעסען ווערען מיין
רעכטע האַנד!

אין דער ציוניסטישער פּראָקלאַמאַציע איז געשטאַנען אויסגערעכענט אַלע גרויסע נעמען, וואָס האָבען געאַרבייט פאַר'ן ציוניזם, פון אברהם אָבינו ביז מנחם מענדיל אוסישקין. ער האָט ניט פערגעסען אויך דערמאָהנען דעם נאַציאָנאַל פאָנד און אונזער אייגענע „באַנק“, וואָס מיר האָבען געגרינדעט אין ארץ ישראל און אונזער כרמל וויין, וואָס האָט זיך געמאַכט בערימט אויף דער וועלט — קיין זאַך האָט ער ניט דורכגעלאָזט. און אויסגעלאָזט האָט ער מיט נפתלי הערץ אימבערס נאַציאָנאַל-הימן: „עוד לא אָבדה תקותנו!“

באַלד נאָך דעם איז אַרויס דער טעריטאָריאַליסט מיט אַזאַ מין פּראָקלאַמאַציע. אויבען איז געשטאַנען אַ מאָטאָ: „די וועלט איז אונזער היים!“ און אָנגעהויבען האָט זי זיך אַזוי: „אַלטער טרוימער! טויזענד יעהריגער בעל חלומות! ווען וועסטו שוין אויפוואַכען פון דעם זיסען שלאָף און פון דיינע גאָלדענע חלומות, אין וועלכע די עוויגע טרוימער, די ציוניסטען פון אַלע צייטען, האָבען דיך פערוויגט מיט דיינע קינדער אינ'ם אַלטען היסטאָרישען גהעטאָ? (אַ וואונק אויף זאַנגוויל'ס בוך: „דהי טשילדרען אָף דהי גהעטאָ“). און אויסגעלאָזט האָט זיך די טעריטאָריאַליסטישע פּראָקלאַמאַציע מיט די ווערטער: „זוכט, וועט איהר געפינען!“...

די עלעמענטען אויף וועלכע דער ציוניסט האָט געקענט רעכענען, זענען געווען: דער נאַציאָנאַליסט, דער אָרטאָדאָקס (זעלבסט פערשטענדליך!) דער אידעאַליסט און דער פּראָלעטאַרי. אַ שטיקעל האָפנונג איז געווען אויף אויף דער פרוי, וואָס האָט געהאַלטען מיט'ן ציוניזם נאָר דערפאַר, וואָס די ציוניסטישע קאָנגרעסען פאָהרען זיך צונויף אין דער שווייץ (אין באַזעל). דאָס דערמאָהנט איהר ניט ווילענדיג אָן איהר גאָטזעליגען מאַן, מיט וועלכען זי האָט אַרומגערייזט גאַנץ אייראָפּאַ און געשטאָרבען איז ער אין לאָנדאָן. איינגעזונקען זאָל ווערען די דאָזיגע רויכיגע שוואַרצע נעבעל שטאָדט מיט איהרע שמוציגע גאַסען און מיט איהרע אויטאָמאָבילען, חאָטש געשטאָרבען איז איהר גאָטזעליגער מאַן אייגענטליך ניט פון די לאָנדאָנער שמוציגע גאַסען און ניט פון די אויטאָמאָבילען. געשטאָרבען איז ער פון זיין אייגענע קראַנקהייט. און דאָ נעהמט אַוועק ביי איהר זעהר אַ אינטערעסאַנטע ערצעהלונג וועגען איהר גאָטזעליגען מאַן, ווי אַזוי ער האָט געקרענקט, און אויף וואָס ער האָט געקרענקט, און פאַר וואָס ער האָט געקרענקט, און אַזוי ווייטער.

איך האָף, אַז מיין לעזער וועט מיר מוחל זיין, איך דאַרף דאָ מאַכען זעהר אַ נעטיגע בעמערקונג, אַז די דאָזיגע פרוי, וואָס האָט זיך געהאַלטען ווי אַ מאַנספּערזאָן, האָט געהאַט אין זיך פון דעסטוועגען ניין מאָס רייד, ווי אַלע

פרויען, נאר דאס איז פערביינעהענדיג. דער עיקר וואס אונז אינטערעסירט איז דער וואהלקאמפף, וואס האט זיך אפגעשפיעגעלט ביי אונז אין די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען פון דער ערשטער יודישער רעפובליק.

נישט מעהר שאנסען האט געהאט אויך דער טעריטאריאליסט. אויף זיין זייט זענען געשטאנען נאר דער אטעאיסט, דער אסימילאנט און דער מא-טעריאליסט. דער טעריטאריאליסט האט זיך אפילו שטארק געדרעהט ארום דער פרוי, נאר ער האט ביי איהר ווינציג וואס געפועל'ט. זי איז שוין ביכער גע-ווען גענייגט צום ציוניזם איבער דעם וואס מיר האבען אנגעוויזען אויבען. דער טעריטאריאליסט האט געזעהן אז ער האלט שמאל, האט ער זיך א ווארף געטהון צום קאנסערוואטאר, איהם איינגערעדט, אז די טעריטאריאליסטען היטען אפ שבת ניט ווינציגער ווי די ציוניסטען, און אויב עס איז דא א האפנונג אויף א יודישע אויטאנאמיע, וועלען די טעריטאריאליסטען זי דער-גרייכען פריהער פאר די ציוניסטען, וויל זיי האבען אויף זייער זייט די סימפאטיע פון די רייכסטע לייט, פון די גרעסטע קריסטען. האט דערזעהען דער ציוניסט, אז דער טעריטאריאליסט שושקעט זיך עפים צו פיעל מיט דעם ארטאדאקס האט ער זיך א זאג געטהון פערביינעהענדיג:

— און וואס הערט זיך עפים מכח געמישטע חתונות?..

עס וועט, גלויב איך, קיינעם ניט וואונדערן, אז איך וועל אייך אויסזא-גען א סוד, אז דער ארטאדאקס אליין האט אויך געהאט חשק צו זיין פרעזי-דענט אויף די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען. און פאר וואס ניט? זיין נשמה איז פון קלאטשע? און שטעלט אייך פאר, ער האט זיך געהאט זיין פארטיי. איהר וועט נאר ניט טרעפען, דאס איז געווען, ווי מען זאגט ביי אונז: „אפגעגעבענעס ברויט“... א ביסעל איז געווען אויף זיין זייט דער נאציא-נאליסט, נאר פעסטער פון אלע איז געשטאנען פאר איהם די פרוי! נו, האט איהר זיך גערעכט? איהר שטימע האט ער געוואונען דערמיט, וואס ער האט איהר אויסגערעכענט ווען און אין וואסער טאג זי האט יאהרצייט נאך איהר געשטארבענעם מאן... אויך דעם פראלעטאריי האט ער געוואונען אויף זיין זייט; איהם האט ער גענומען מיט גאט, מיט יענער וועלט, מיט'ן גיהנם און מיט'ן גן-עדן. ער איז שוין געווען מיט איהם כמעט פארטיג, האט אנגעשמעקט דער עזות פנים, דער סאציאליסט, און האט זיך פעראייניגט מיט'ן אטעאיסט און מיט'ן אסימילאנט און מען איז ארויס מיט איין עפענטליכע אטאקע געגען דער פינסטערע מאכט פונ'ם קלעריקאליזם.

— דאַלאַי טשאַרנאָטאָמענצעוו (נידער מיט די שוואַרצע מאָהניקעס) — האָט אויסגערופען דער סאָציאַליסט און איהם האָבען אונטערגעהאַלטען אַלע פּראָגרעסיווע עלעמענטען.

דאָ מוז איך זאָגען אַ פּאָר ווערטער וועגען זיך אַליין. איהר וואונדערט זיך, פאַר וואָס האָב איך ניט געשטעלט מיין קאַנדידאַט אויף פּרעזידענט? ערשטענס, האָב איך מיך, אַלס שריפטשטעלער, געוואָלט האַלטען פון דער ווייטען פון יעדען פּאָליטישען קאַמפּף, און צווייטענס, מוז איך מיך מודה זיין, אַז איך האָב געזעהען גאַנץ גוט, אַז איך האָב ווינציגער שאַנסען פון אַלע אַנדערע קאַנדידאַטען, איך בין נישט קיין געלערנטער מענש, איך ווייס אַז אַלע מיינע קאָלעגען האָבען מיך פיינט (מען האָט נישט ליעב קיין שריפטשטעלער, בפרט אַ הומאָריסט, וואָס בייסט און לאַכט און מאַכט לאַכעריג; אמת, זיי אַלע חנפה'נען מיר, מאַכען מיר קאָמפּלימענטען, לויבען מיינע פעליעטאָנען אין טאָג אַריין, אפילו די וואָס האָבען נאָך ניט געלייענט... איך ווייס אָבער, אַז ס'איז פאַלש. זיי חנפה'ען מיר דערפאַר, ווייל זיי האָבען פאַר מיר מורא, איך זאָל זיי ניט בעשרייבען אויף די בלעטער, פאַר בעשרייבען ציטערן זיי ווי פאַר'ן מלאך המות! זיי האָבען ליעב, אַז מען בעשרייבט, נאָר יענעם, ניט זיי...) בקיצור, איך האָב מיין קאַנדידאַט אַראָפּגענומען.

דער סוף איז געווען, אַז ס'איז געקומען צום וועהלען אַ פּרעזידענט אויף די דרייצעהן פעראייניגטע שטאַאטען פון דער ערשטער יודישער רעפּובליק, האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז אויפ'ן צעטעל שטעהען אַלע דרייצעהן פאָרשטעהער פון אַלע דרייצעהן פעראייניגטע שטאַאטען. דאַן איז אויפגעשטאַנען איינער פון אונז (בעמערקט, איך זאָג ניט, אַז דער איינער בין איך געווען; איך רעכען, אַז דער לעזער וועט שוין אַליין פערשטעהן ווער איז געווען דער איינער...) און האָט זיך אָנגערופען צום עולם בזה הלשון:

— מיינע דאַמען און הערען! שוין באַלד צוויי טויזענד יאָהר זינט מיר האָבען פערלאָרען אונזער אייגען לאַנד, זינט מיר האָבען אויפגעהערט צו עקזיסטירען אַלס אַ מלוכה. האָבען מיר אין דער צייט אויפגעהערט צו זיין אַ פאָלק? ניין! מיט וואָס פאַר אַ כח האָבען מיר זיך געהאַלטען ביז אַהער? איך ווייס ניט! מיט וואָס פאַר אַ כח וועלען מיר זיך האַלטען ווייטער? איך ווייס ניט! וואו איז געווען ביז אַהער אונזער טעריטאָריע? וואו איז געווען ביז אַהער אונזער פאָטערלאַנד? וואו איז געווען ביז אַהער אונזער היים? איך וועל אייך זאָגען: אונזער טעריטאָריע זענען מיר אַליין. אונזער פאָטערלאַנד איז אונזער היסטאָריע. אונזער היים איז דאָס גרעסטע סאָציאַלע אידעאַל, וואָס די פּריהע-

דיגע נביאים האבען עס געבארען און שפעטערדיגע האבען עס געפרידיגט, און מקוים וועט דאס ווערען אם ירצה השם אז משיח וועט קומען... אין דעם, וואס יעדער פון אונז דרייצעהן וויל זיין פרעזידענט פון די פעראייניגטע שטאאטען לערען איך אפ, אז קיינער פון אונז דרייצעהן וויל זיך ניט אונטערגעבען, זיך בעקעמפפען פוני'ם צווייטען. פאראן א יודיש שפריכווארט: „דו ביזט ניט מיין נגיד, איך בין ניט דיין קבצן". ברידער! מיר זענען דא דרייצעהן! דרייצעהן זענען מיר געוועזען אויפ'ן שיף, דרייצעהן האט אונז געטראגען דער ים, דרייצעהן זענען מיר ארויסגעווארפען געווארען אהער אויף דער „דרייצעהן אינזעל" און געגרינדעט דרייצעהן קאלאניעס, דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען. עס פרעגט זיך פאר וואס זאל ניט זיין יעדער פארשטעהער א פרעזידענט אין זיין שטאאט? דרייצעהן עמיגראנטען, דרייצעהן ראבינזאנס, דרייצעהן קאלאניסטען, דרייצעהן פארשטעהער פון דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען, דרייצעהן פרעזידענטען! עס לעבען די דרייצעהן פרעזידענטען פון די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען פון דער ערשטער יודישער רעפובליק. הורראַ!!

— הורראַ! וויוואַט! הידד! הוררעי! האָך! דאַ זדראוסטוואויעט ראַווענסטוואָ (עס לעבע די גלייכהייט)!

אזעלכע געשרייען האבען זיך געלאזט הערען פון די דרייצעהן פרעזידענטען אויף פערשיעדענע לשונות (עס האט נאך געפעלט דאס ווארט „באנזאי"!) און דערמיט שליסט זיך די פערזאמלונג און מיר פערלאזען דעם „פאליטישען קלוב" ביז מארגען. עס שטעהט אונז פאר נישט מעהר ווי אויסארבייטען א קאנסטיטוציע, אדער סטאטוטען צו די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען. דאס גיט דעם לעזער א האפנונג, אז אם ירצה השם גאר אין גיכען ווערען מיר פארטיג מיט אלע אונזערע בעשרייבונגען פון דער ערשטער יודישער רעפובליק.

---

13 קאנסטיטוציעס.

„א פאליטיקער איז א שכור". אזוי האט געזאגט אמאל נאפאלעאן באנאפארט, פירסט ביסמארק, אדער אנאנדער גרויסער מענש. „לאזט דו זיך אריין אין פאליטיק — גיב אויף דיינע ביזנעס", אזוי האט געזאגט א פראסטער בשר ודם, א ביזנעס מאן וואס האט זיך פארשכור'ט אין פאליטיק,

געשכור׳ט מיט אַלע שכורים און איז געוואָרען אַ פּראָסטער שכור, איך שרייב מיך אונטער מיט ביידע הענד סאַי אונטער דעם, וואָס האָט געזאָגט נאַפּאָלעאָן אָדער ביסמאַרק, סאַי אונטער דעם וואָס האָט געזאָגט אָט דער בּיזנעס מאַן...

איך בעט אייך, לאָמיר זיך קאָרשט נעמען גוט בעטראַכטען אונזער לאַגע נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל: דרייצעהן פּאַרשוין, דרייצעהן ריזענדע, דרייצעהן פערשידענע מענשען פון דרייצעהן פערשידענע בעשעפטיגונגען, לאָזען זיך אין וועג אַריין, פאָהרען אין דרייצעהן פערשידענע פונקטען, אויף איין שיף; פּלוצים הויבט זיך אויף אַ שטורעם, צובּרעכט דאָס שיף אויף שטיקלעך, חאַפּט זיי אונטער דער ים און וואַרפט זיי אַרויס אַלע דרייצעהן אויף איין אינזעל, וואו זיי געפינען פון כל טוב: ערשטענס, היילען אויף צו בעשיצען זיך פון דער זון בייטאָג און פון קעלט ביינאַכט. צווייטענס, בּוימער אויף וועלכע עס וואַקסען פעטע ניס און זיסע באַנאַנעס, דריטענס, אַ פּליסענדעס וואַסער, לויטער ווי קרישטאַל, און אַלס אַ צוגאָב שלאָגען זיי זיך אָן אויף אַ גאַנצע טשערעדע מיט ציגען. וואָס לאָזען זיך מעלקען! דאַכט זיך, אין פלוג, וואָס פעהלט אַזעלכע דרייצעהן ראָבּינזאָנס? וואָס געדט אונז אָב, למשל, אַז עסען און טרינקען האָבען מיר; אַרבייטען דאַרפען מיר ניט; לופט האָבען מיר אַזעלכע, וואָס דאָס בעסטע קוראָרט פערמאָגט דאָס ניט; אַ ים אויף צו באָדען זיך, אַ וואַלד אויף צו שפּאַצירען, בערג אויף צו קלעטערען, בלומען אויף צו שמעקען, און אַ בלויער הימעל איז איבער אונזערע קעפּ און אַ פרעכטיגע זון וואַרעמט אונז בייטאָג, און אַ העל זילבערנע לבנה לייכט אונז ביי נאַכט, קיין דאגות פרנסה טראָגען מיר ניט, מקנא זיין איז ניטאָ וועמען, צאָהלען צינזען זענען מיר פּטור, קיין געלד דאַרפען מיר ניט, מורא האָבען איז ניטאָ פאַר וועמען, פון מיליטער, פּאָליציע, מלחמות ווייסען מיר ניט, דעם רעש מיט׳ן טומעל פון דער וועלט הערען מיר ניט, חאַפּען זיך, לויפען, פאָהרען, פליהען — האָבען מיר ניט וואָהין, — וואָס פעהלט אונז?

אַנדערע אויף אונזער אָרט וואָלטען זיך, ווי די אמת׳ע ראָבינזאָנס, מסתמא אַוועקגעלאָזט אויספאָרשען אונזער נייע טעריטאָריע אין דער לייגג און אין דער ברייט, זעהן וואו מיר געפינען זיך אין דער וועלט און וואָס מיר האָבען צו טהון, ניין! בעדאַרף זיך אונז פערגלוסטען קאָלאָניזירען דאָס לאַנד, דאָס הייסט, איינטהיילען זיך אין דרייצעהן בעזונדערע קאָלאָניעס, בעזעצען זיך אויף דרייצעהן פעראייניגטע שטאַאַטען, וועהלען דרייצעהן פּרעזידענטען

און נעהמען זיך אויסארבייטען א פאסענדע קאנסטיטוציע פאר די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען פון דער ערשטער יודישער רעפובליק — מיט איינעם ווארט, עס האט זיך אונז פערגלוסט מאכען פאליטיק! וואס זאל מען טהון? גאט האט שוין אזוי בעשאפען די וועלט, דאס הייסט, ניט די וועלט, נאר דעם מענשען אז ער זאל קיינמאל ניט זיין צופריעדען מיט דעם וואס ער האט, ער זאל תמיד נור וועלען שטרעבען ווייטער, העכער און בעסער... מענשען געלעהרטע רופען דאס אן פראגרעס און זאגען, אז אהן דעם קאן די וועלט קיין קיום ניט האבען. מיר ווילען קיינעם ניט איבערשפארען און מיט געלעהרטע מענשען פאלעמיזירען אודאי ניט. זיי זאגען פראגרעס, מסתמא ווייסען זיי בעסער... מיר גיבען דא איבער נאר פאקטען, פאקטען און פאקטען!

אלזא, איז געבליעבען, אז מיר, דרייצעהן אויסגעוועהלטע פרעזידענטען פון די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען פון דער ערשטער יודישער רעפובליק, זאלען אלע אינאיינעם פערזאמלען זיך אין א בעשטימטער צייט אויף א בעשטימטען פלאץ, אין „פאליטישען קלוב" דאס הייסט, אונטער א בוים, אויפ'ן בארג פון אונזער „דרייצעהן אינזעל", און דארט זאלען אויסגעארבייט ווערען די סטאטוטען, די גרונד-געזעצע פון דער ערשטער קאנסטיטוציע פון די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען פון דער ערשטער יודישער רעפובליק, און גאנץ נאטירליך, אז יעדער פון אונז איז געקומען צו דער בעשטימטער צייט אין „פאליטישען קלוב" אריין מיט זיין פלאטפארמע, מיט זיין קאנסטיטוציע. דרייצעהן פרעזידענטען — דרייצעהן קאנסטיטוציעס.

צום אלעם ערשטען איז ארויס דער פאבריקאנט אדער, ווי מיר האבען איהם א נאמען געגעבען, דער „קאפיטאליסט". ער האט אויסגעארבייט א פראיעקט פון משונה מאדנע „פרייהייטען", וועלכע מיר גיבען דא איבער פינקטליך, ווי זיי זענען געוועזען אויפגעגעבען פאר אונז אינ'ם „פאליטישען קלוב" אט וואס איז געשטאנען אינ'ם קאפיטאליסטישען פראיעקט:

1) אלע בירגער פון די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען פון דער ערשטער יודישער רעפובליק זענען אנערקענט אלס „פרייע בירגער".

2) די פרייע בירגער פון די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען ווערען איינגעטיילט אין דריי פרייע קלאסען: בירגער 1-טע קלאסע, בירגער 2-טע קלאסע און בירגער 3-טע קלאסע.

3) די בירגער 1-טע קלאסע זענען פריי צו עסען און טרינקען און שלאפען.

4) די בירגער 2-טע קלאסע זענען פריי צו יעדער צייט אמוזירען די בירגער 1-טע קלאסע מיט א שמועס, דערצעהלען זיי קורצע מעשיות, אמאל אנ׳אנעקדאט, א וויץ ווער עס קאן, מיט איינעם ווארט, די בירגער 2-טער קלאסע זענען פריי אכטונג געבען, אז די בירגער 1-טע קלאסע זאל שטענדיג זיין אנגענעהם.

5) די בירגער 3-טע קלאסע זענען פריי צו ארבייטען אויף די בירגער 1-טע און 2-טע קלאסע.

6) זיי, די בירגער 3-טע קלאסע, קאנען פראנק און פריי ארויסזאגען זייערע מיינונגען אין דער צייט, ווען מען פרעגט ביי זיי.

7) אז עס פעהלט זיי עפּיס א זאך, אדער זיי נויטיגען זיך אין אני-עצה, זענען זיי פריי זיך צו ווענדען צו די בירגער 1-טע קלאסע אדער צו די בירגער 2-טע קלאסע.

8) טאמער געפעלט זיי עפּיס ניט, זענען זיי פריי צו דענקען וועגען דעם וואס זיי ווילען. און אזוי ווייטער.

עס פערשטעהט זיך, אז די אפאזיציע האט דעם „בורזשואזנעם“ פראיעקט פערווארפען מיט פולע אייער. די אפאזיציע מיינט מען דעם סטודענט מיט׳ן שווארצען העמדעל, אדער ווי מיר האבען איהם א נאמען געגעבען: דער „סאציאליסט“. ער האט צושלאגען אויף דעם „היפּאקריטישען“ פראיעקט פונ׳ם ארטאדאקס, וואס האט ארויסגעשטעלט אינ׳ם ערשטען פונקט דעם „הייליגען שבת“. ער האט פערווארפען אויך די אלע איבריגע פראיעקטען, אויף יעדען איינציגען אויסגעזוכט אנ׳אנדער חסרון: דער איז צו „נאציאנאליסטיש“, דער איז צו „מאטעריאליסטיש“. די צוויי קאנסטיטוציעס פונ׳ם ציוניסט מיט׳ן טעריטאריאליסט האט ער געמאכט אויסצודרעהען, און האט אויפגעגעבען זיין אייגענעם „סאציאליסטישען“ פראיעקט. ארויסגענומען פון אלע בעסטע קאנסטיטוציעס פון אייראפא און אמעריקא.

ליידער איז אבער דער פראיעקט אויך דורכגעפאלען, נישט אזוי צוליעב דעם וואס די סאציאליסטישע קאנסטיטוציע איז געווען אזוי שלעכט, ווי צוליעב דעם, וואס יעדען פון די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען האט זיך זעהר געוואלט, אז נאר זיין קאנסטיטוציע זאל דורכגעהן. ביז עס איז געקומען צום שריפטשטעלער, דאס הייסט, צום פערפאסער פון די דאזיגע בעשרייבונגען.

דער לעזער האט שוין געהאט די געלעגענהייט וויפיל מאל זיך צו איבערצייגען, אז מיר זענען ווייט פון בעריהמעריי. נאר דארט, וואו מען שרייבט אמת'ע, ניט קיין אויסגעטראכטע, געשיכטען, טאר מען קיין זאך נישט פערלייקענען. איך מוז אייך זאגען, אז מיין פראיעקט איז אנגענומען געווארען מיט גרויס ענטהוזיאזם און זעלטענעם אפלויז, נישט מחמת ער איז געווען אזוי ארגינעל, נאר איבער אנאנדער זאך. איך, פערשטעהט איהר מיך, בין דערגאנגען א סוד, אז אויב איהר ווילט זיין פאפולער אין דער וועלט מוזט איהר יוצא זיין לכל הדעות, דאס הייסט חלילה קיינעם ניט שמייכלען, נאר קיינעם ניט אנגרייפען, נישט אנריהרען חלילה קיינעם'ס כבוד. גלויבט מיר, ליעבער פריינד, איך האב עס ניט אויסגעזויגען פונ'ם פינגער, איך זאג עס פון מיין ערפאהרונג, וואס איך האב זיך אנגעזעהען און אנגעהערט אין דער גאנצער צייט וואס איך האב זיך געפונען אין די 13 פעראייניגטע שטאאטען פון דער ערשטער יודישער רעפובליק. נאך לאנגע נאכדענקענישען און חקירות מיט זיך זעלבסט, בין איך געקומען צו דער פעסטער איבערצייגונג אז וואס מעהר איהר ווילט דורכזעצען אייערע א אידעע, דעסטא מעהר דארפט איהר אננעהמען יענעמס אידעע, און טאמער וועט איהר זיך איינרעדען „קעמפען" פאר דער אידעע זאלט איהר וויסען, אז איהר וועט קריגען געבראכען די ביינער און די גאנצע וועלט פאר שונאים.

הכלל, אין וואס איז בעשטאנען מיין פראיעקט? מיין פראיעקט איז בעשטאנען אין דעם, אז אלע פראיעקטען פון אלע פרעזידענטען פון אלע דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען זענען גוט, וואהל און שעהן און פיין און מיר זענען מחויב זיי אלע אננעהמען. נאר אזוי ווי ס'איז אונמעגליך אנצונעהמען דרייצעהן קאנסטיטוציעס מיט אמאל, לכן לעג איך פאר מען זאל ארויסנעהמען פון יעדענס פראיעקט איין פונקט און מע זאל מאכען א געמישעכטס, א מין קאמפאט, איך וואלט געזאגט, א צימעס פון קאנסטיטוציעס. דער דאזיגער ארגינעלער פראיעקט איז אזוי געפעלען געווארען דעם עולם, אז ניט נאר מע האט מיך בעשאטען מיט דונערנדע אפלאדיסמענטען, יעדער האט געהאלטען פאר א חוב צוגעהן צו מיר און דריקען מיר די האנד און דאנקען פאר די גרויסע נוצען, וואס איך ברענג די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען פון דער ערשטער יודישער רעפובליק. איינער פון זיי, עס שיינט מיר, דער אידעאליסט, איז מיר געפאלען אויפ'ן האלז און האט מיך אזש ארומגעחאפט קושען, און אויב עס האט זיך מיר ניט אויסגעוויזען, זענען זיינע אויגען געווען בענעצט מיט טרעהרען... אויך די מאראם, די

איינציגע פֿרוי אין די פֿעראייניגטע שטאַאַטען אויף אונזער אינזעל, איז צוגעגאַנגען צו מיר און מיט זעהר אַ פֿריינדליך שמייכעלע, וואָס נאָר פֿרויען זענען דערויף פֿעהיג, האָט זי מיך אַ פֿראַגע געטהון: אויב איך קלער לאַנג אויף מיינע אידעען, אָדער זיי ווערען געבאָרען ביי מיר אין קאָפּ עקספּראָמט, מאָמענטאַל?.. נאַטירליך, האָב איך איהר געענטפֿערט צווייטייטיג, דאָס הייסט, איך האָב איהר ערקלעהרט, אַז עס קומט מיר אָן אַ געדאַנק, בעטראַכט איך איהם פֿריהער פֿון אַלע זייטען און נאָכדעם ערשט זאָג איך איהם אַרויס מיט אַמאָל, עקספּראָמט... מיט מיין ענטפֿער איז די מאַדאַם, ווייזט אויס, געבליעבען העכסט צופֿריעדען און האָט מיר געשענקט זעהר אַ ליעבליך חנ'עוודיג שמייכעלע, און אין איין וועגס האָט זי בעוויעזען איהרע געזונדע שעהנע ווייסע צייהן פֿונ'ם בעסטען דאַנטיסט אין פּאַריז בולעוואַרד דע איטאַליען נאָמעראָ סאַן סואַסאַנט עקנז... (165)

אצונד איז געבליעבען נאָר איין זאַך: מע זאָל דאָס געמישעכטס, אָדער דעם צימעס פֿון די דרייצעהן קאָנסטיטוציעס אַרויסגעבען אויף פּאַפּיער און פֿערעפֿענטליכען דורך אַ מאַניפֿעסט אָדער אַ צירקולאַר. ווי עס פֿיהרט זיך אומעדום אויף דער גאַנצער וועלט. ווער זאָל זיין דער פֿערפֿאַסער פֿון דעם מאַניפֿעסט אָדער פֿון דעם צירקולאַר? פֿערשטעהט זיך, אַז איך, דער איינציגער שריפֿטשטעלער אין די דרייצעהן פֿעראייניגטע שטאַאַטען פֿון דער ערשטער יודישער רעפּובליק. צייט האָט מען מיר געגעבען דערויף גאַנצע דריי טאָג. מיינע קאָלעגען האָבען זיך בעגאַנגען מיט מיר זעהר מענשליך. זיי האָבען געזאָגט, אַז מע טאָר אויף איין מאַן ניט אַרויפֿוואַרפֿען קיין צו פֿיעל אַרבייט. פֿאַר'ן צושיידען זיך האָבען מיר פֿערביסען מיט ניס, באַנאַנעס און פֿערטרונקען מיט פֿרישע ציגענמילך וואָס דער איינציגער אַרבייטער, אָדער ווי מיר האָבען איהם גערופֿען, דער „פּראָלעטאַרי", האָט אונז אונטערגעטראָגען. געוויינטליך, איז דערביי געהאַלטען געוואָרען אַ פּאָר דרשות. פֿריהער פֿון אַלעמען האָט גערעדט דער קאַפּיטאַליסט. ביידע האָבען זיך זיי אַלע מאָל געשפּיגעוועט מיט ווערטער. נאָך איהם האָט „געספּיטשט" דער אַמעריקאַנער, אָדער ווי ער האָט זיך געהייסען ביי אונז, דער „אַטעאיסט". ער האָט פֿערלייגט אַ פֿינגער אין דער זייט פֿון זיין קעסטעלדיגען זשילעט און דורכגעפֿיהרט אַ פּאַראַלעל, אַ פֿערגלייכונג צווישען אונזער „קאָנסטיטושאָן" און צווישען דער „קאָנסטיטושאָן" פֿון דהי יונייטעד סטייטס אָף אַמעריקאַ, און האָט אויסגעלאָזט זיין טאָאַסט מיט פֿאָלגענדע ווערטער:

— לייידיס ענד דזשענטעלמען! איך הויב מיין טאָאַסט פֿאַר דער קאָנ-

סטיטושאן אף דהי יונייטער סטייטס אף דהי פוירסט דשואיש רעפובליק אף דהי טהוירטין איילאנד אף איזראיל!

נאך איהם האבען „געשפראכען" נאך א פאר פרעזידענטען, פארשטעהער פון די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען, נאטירליך, יעדער פון זיין איגענעם שטאנדפונקט: דער ציוניסט פון ציוניסטישען, דער טעריטאריאליסט פון טעריטאריאליסטישען שטאנדפונקט, איטליכער האט געפונען דאס, וואס ער האט געזוכט. למשל, דער אסימילאנט, אדער פוילישער יוד פון משה רבינו'ס פאלאקען, האט מיטגעטהיילט די יאסנא-וועלמאזשנע פרעזידענטען זיין צופריעדענהייט, וואס די קאנסטיטוציע פון די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען דערמאנען איהם אן דעם גרויסען אלטען פוילישען סיים מיט אלע זיינע פיינע סטאטוטען... דאס האט ניט געשאדט דעם נאציאנאליסט צו טרינקען פאר דער טיעפער יודישער נאציאנאליסטישער אידעע, וואס לייכט זיך דורך אין אונזער קאנסטיטוציע... דער לעצטער רעדנער איז געווען, זעלבסטפערשטענדליך, דער פראלעטארי.

און דער עולם איז אויפגעשטאנען, און מען איז שוין גרייט געווען צו געהן אהיים, איטליכער אונטער זיין ווינשטאק און אונטער זיין פייגענבוים,— פלוצים פאלט מיר איין א פראגע צו טהון ביים עולם: און וואס פאר א לשון זאל געשריבען ווערען דער מאניפעסט, אדער דער צירקולאר פון אונזערע קאנסטיטוציע?

ווי א שטיין אז ער פאלט אריין אין וואסער, בעשאפט ארום זיך א ראד נאך א ראד, אהן א שיעור רעדער, אזוי איז געווען די דאזיגע שפראך-פראגע, וואס איך האב אומגעוואָרפן א ווארף געטהון אין פובליקום. עס האט זיך אויפגעהויבען גאר איבער א נייעם א שטורם, א מלחמה, א קאכעניש, א געשריי מיט א געפילדער ביז'ן הימעל אריין.

וואס עס איז געווארען וועגען די פראגע פון די שפראכען וועל איך אייך ערצעהלען מארגען.

ח.

13 לשונות.

דער אלטער חומש (ביבעל) דערצעהלט אונז א שיינע מעשה, ווי אזוי מענשען האבען אמאל פערטראכט צו בויען א טורעם, וואס זאל גרייכען ביז'ן

הימעל, האט דאס גאט פערדראסען, און ער האט אויסגעמישט זייער שפראך, און זיי האבען אויפגעהערט איינעם דעם אנדערען צו פערשטעהן.

דאס זעלבע איז געוועזען אויך מיט אונז, דרייצעהן ראבינזאנס אויף אונזער „דרייצעהן-אינזעל“, דאכט מיר, אז דרייצעהן מענשען וואס געהערען צו איין פאלק, זיי מעגען זיין פון פערשיעדענע לענדער, וואלטען געמעגט האבען איין שפראך, זייער אייגענע שפראך. איך שטעל מיר פאר דרייצעהן קינדער פון איין פאטער האבען פערלאזט זייער פאטער'ס הויז, זיך אוועקגעלאזט אין פערשיעדענע לענדער און זענען אין א צייט ארום געקומען צוריק, ווי אזוי וועלען זיי זיך קאנען אויפרעדען צווישען זיך, אז ניט אויף זייער מוטער-שפראך, אין דער שפראך פון זייער היים? עס וועט דאך זיי ניט איינפאלען אזא משוגעת, אז זיי זאלען רעדען צווישען זיך אויף דרייצעהן פערשיעדענע שפראכען? איז דען מעגליך, אז יעדער איינציגער פון זיי זאל זיין געצוואונגען צו פערשטעהן אלע דרייצעהן לשונות?...

אט אזעלכע טרויעריגע מחשבות זענען מיר געקומען אויפ'ן זינען אין דער צייט וואס ס'איז ארויסגעשוואומען ביי אונז די פראגע: אין וואסער שפראך עס זאל געשריבען ווערען די קאנסטיטוציע פאר די דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען פון דער ערשטער יודישער רעפובליק?

צום ערשטען איז ארויסגעטראטען, ווי אלע מאל דער רייכער פאבריקאנט, אדער ווי ער איז געוועזען בעארבייט ביי אונז אונטער דעם נאמען „דער קאפיטאליסט“, א יוד פון די זאגענאנטע דייטשע יהודים (מיט א פתח אונטער דעם יוד). ער האט ארויסגעשפראכען זיין גרויסע בעוואונדערונג, וואס מען האט די שפראך געמאכט ביי אונז פאר א פראגע. ווער ווייסט דאס ניט, האט ער געזאגט, אז אונזער שפראך איז געוועזען און עס וועט זיין די ריינע, די אלטע, די שענע, די רייכע דייטשע שפראכע? ווי אזוי דען וועלען מיר „שפרעכען“ אז ניט דייטש?

איז אויפגעשטאנען דער שטענדיגער געגנער פונ'ם קאפיטאליסט, דער סאציאליסט, דאס הייסט דער יודיש-רוסישער סטודענט מיט'ן שווארצען העמדעל, און האט זיך אנגערופען אויף זיין געמישטען יודיש-רוסישען דיאלעקט:

— וואפערוויך (ערשטענס), סאמניעוואיע איך זיך (צווייפעל איך) אויב אלע פערשטעהען וופאלניע (פאלקאם) די דייטשע שפראך, און וואווטאריך (צווייטענס), בין איך אובעזשדיאן (איבערצייגט) אז די באלשינסטווא (מעהרהייט) פון אונזערע סאבראניע (פערזאמלונג) זענען נא סטאראניע (אויף דער

זײט) פון דער רוסישער שפראך, עס איז בײ מיר קאק דוואַשדי דווא (צװײ מאל צװײ)!

— פשעפראשאם (האט קײן פאראיבעל)! שפּרינגט ארױס דער אסימילאנט פון משה רבינו'ס פאליאקען. — איך פראטעסטיר געגען דער שפראך פון די מאסקאװיטער! מײנע יאסנאװעלמאזשנע קאלעגען פרעזידענטען זאלען מיר פאלגען, װאלטען זײ אױסגעקליבען נור די פױלישע שפראכע, די שפראכע אױף װעלכער דער גרױסער מיצקיעװיטש האט געשריבען זײן „פאן טאדעאוש"...

— מערסי באקו (א שענעם דאנק)! — שטעלט ארײן איהר װארט אױף די מאדאם, די אײנציגע פרױ אױף אונזער אינזעל. — װער װעט פערשטעהן אײער מיצקעװיטשעס שפראך? אונזער שפראך דארף זײן נאך מײן מײנונג די פראנצױזישע, די דיפלאמאטישע װעלט-שפראכע. װאס קען זײן שענער װי אז מען רעדט פראנצױזיש? אומעטום, װאוהין איהר קומט אין א געזעלשאפט, װאס פאר א שפראך הערט איהר רעדען? פראנצױזיש. קלײנע קינדער אז איהר הױבט אן צו לערנען רעדען, װעלכע שפראך לערנט איהר זײ? די פראנצױזישע! מעסיע! פארלע פראנסע, סיל װאו פלע! מײנע הערען! רעדט פראנצױזיש!

— מיסטער טשערמאן! לײדיעס ענד דזשענטעלמען! — אזױ האט אנגעהױבען דער אמעריקאנער אטעאיסט זײן „ספּיטש" געלאסען, מיט א פינגער אונטערן קעסטעלדיגען װעסטעל און מיט אײן פוס פאררוקען, װי אלע מאל. — איך װעל אײך בעטען איהר זאלט מיר עקסקיוזען (מוחל זײן), איך װעל פערנעהמען אײער צײט מיט סטאטיסטיק. בײ אונז אין אמעריקא זאגען מיר: טאים איז מאני — צײט איז געלד. לײדיעס ענד דזשענטעלמען! װעלכע שפראכע װירד אם מעהרסטען געיוזט (גענוצט) אױף דער װעלט? די ענגלישע! עס איז מעהר װי בעװאוסט אז דרײ פערטעל פון דער גאנצער מענשהײט ספּיקען (רעדען) ענגליש. אונטער זײ רעכענט זיך זעקס הונדערט מיליאן אין דהי יונײטעד סטײטס אף אמעריקא.

— פון װאנען האט זיך גענומען צו אײך זעקס הונדערט מיליאן אין אמעריקא? אױף װיפיל מיר איז בעװאוסט פון דער געאגראפיע, צעהלען די פעראײניגטע שטאאטען נישט מעהר װי...

אזױ האט זיך אנגערופען אײנער פון אונז (מיר דאכט, אז דאס בין איך געװען), איך האב געמײנט אז מײן אמעריקאנער װעט ניט װיסען װאו אהינצוטהון זיך פאר בזיון, צום סוף האט ער מיר גאר געמאכט דעם גרעסטען בזיון.

האט א קוק געטהון אויף מיר פון אויבען אראב און נישט ארויסנעהמענדיג דעם פינגער פון דער קעסטעלדיגער זשילעט, מאכט ער צו מיר מיט א שמייכעלע:

מיסטער! איהר וועט מיר עקסקיוזען וואס איך וועל אייך זאגען, נעהמט אייער געאגראפיע און ווארפט זי אריין אין ים אריין. אייער געאגראפיע ווייס אזוי פיעל וויפיעל איהר און איהר אזוי פיעל וויפיעל אייער געאגראפיע. פון וואנען שטאמט אייער געאגראפיע? פון יוראפ? אלל רייט!..

זינט גאט האנדעלט מיט עזות-פנים׳ער האט ער נאך אזא אנ׳עזות-פנים נישט בעשאפען. איך האב זיך שיעור נישט בעגראבען אויפ׳ן ארט, ווארום אלע אויגען האבען געקוקט אויף מיר, און אויף אלע פנים׳ער האט זיך צו-נאסען א שמייכעלע, עס איז מיר געבליעבען נור איין זאך: פערבייסען די ליפען און מאכען א שוויג...

און דער אמעריקאנער דזשענטעלמען האט דערוויייל פארטגעזעצט זיין סטאטיסטיק און האט „געספיקט" וויטער, געשאסען מיט מיליאנען, זיך אפילו קיין קרים ניט געטהון, לויט זיין סטאטיסטישען חשבון האט בעדארפט אויסקומען, אז ארום און ארום זענען פאראן מענשען אויף דער ערד א מיליארד צוויי הונדערט מיליאן, אונטער זיי צעהלען זיך ענגליש שפרעכענדע אמעריקאנער זעקס הונדערט מיליאן, אין ענגלאנד פיער הונדערט מיליאן, אין אינדיען אכט הונדערט מיליאן, אין אויסטראליען דריי הונדערט מיליאן, אין יוראפ און אין אנדערע לענדער צוויי הונדערט מיליאן, סך הכל ארום און ארום זענען ענגליש-שפרעכענדע כמעט צוויי מאל אזוי פיעל וויפיעל עס איז דא מענשען אויף דער גאנצער וועלט... נאכדעם ווי ער איז פערטיג געווארען מיט זיין סטאטיסטיק, האט ער אריינגעלייגט דעם אנדערן פינגער אין דער קעסטעלדיגער זשילעט און האט זיך געווענדעט צו אונז אלעמען מיט׳ן גרעסטען פאטהאס:

— רופט מיר אן נאך אזא שפראך אויף דער גאנצער וועלט, וואס זאל פארמאגען אזא שעקספיר ווי מיר פערמאגען, אזא מילטאן, אזא בייראן!! לײדיס ענד דזשענטעלמען! עס וואלט געווען מעהר ווי רעכט, אז מיר, די דרייצעהן פראווינצען אף דהי יונייטעד סטייטס אף דהי פוירסט רעפובליק אף איזראיל, זאל׳ען אנערקענען נאר די ענגלישע שפראכע אלס פאליטישע און נאציאנאלע שפראכע.

— נאציאנאלע שפראכע?! — כאפט זיך אויף דער נאציאנאליסט מיט פייער און מאכט מיט דער הענד. — א חרפה און א בושה! ווי שעמען זיך ניט יודען פארצושלאגען אויף זייער אייגענע טעריטאריע מען זאל זיך בענוצען מיט

פרעמדע לשונות אין דער צייט ווען מיר האָבען אונזער אייגענע אַלטע שענע הייליגע פּרעכטיגע שפּראַך לשון הקודש? אַ שאַנדע און אַ געלעכטער, אַז יודען זאָלען נתפעל ווערען פון פרעמדע מיצקעוויטשעס, מילטאָנס און בייראָנס, און פערגעסען זייערע אייגענע גרויסע דיכטער; וואו איז ישעיהו? וואו איז ירמיהו? וואו איז יחזקאל? און וואו איז חבקוק? איך פרעג אייך, אדרבה, זאָגט איהר אַליין, וואָס איז שענער: צו איך זאָל זאָגען למשל אויף דעם צוּבראָכענעם פּאָני לשון:

„די ערשטע אסנאָוועס צו דער קאָנסטיטוציע פון די דרייצעהן סאָיעדיניאָנע שטאַאַטען פון דער פערווי יעוורייסקי רעספּובליקאַ“?

צו איך זאָל זאָגען אויף דער שפּייענדיגער ענגלישער שפּראַכע:

„דהי פוירסט סטעטשיוטס טו דהי פוירסט קאָנסטיטושאָן אָף דהי טהוירטין יונייטער סטייטס אָף דהי פוירסט רעפּובליק אָף איזראַיל“?

אָדער איך זאָל בעסער זאָגען אויף אונזער אייגענעם לשון הקודש:

„הסטאַטוטים הראשונים של הקאָנסטיטוציה הראשונה של שלש עשרה שטאַאַטים של הרפּובליקה הראשונה בישראל?“ איך פרעג אייך, ווי לאַנג נאָך וועלען מיר זיין שקלאַפען, וואָס אַנערקענען נור דאָס וואָס ביי יענעם, דערפאַר וואָס איז ביי יענעם ניט ביי אונז? שעמען דאַרפען מיר זיך! דרייצעהן זענען מיר אַהער אַרויסגעוואָרפען געוואָרען פונ׳ם שיקזאַל, דרייצעהן קינדער פון איין פאָלק, פון איין גלויבען, דרייצעהן פעראייניגטע שטאַאַטען האָבען מיר דאָ געגרינדעט, נאָר דער האַר ווייסט וויפיעל אונז איז באַשערט דאָ צו פערבלייבען! פאַר וואָס זאָלען מיר זיך ניט בעדיעפּטען אַלע דרייצעהן אונטער איין פלאַג? פאַר וואָס זאָלען מיר ניט האָבען אַלע דרייצעהן איין שפּראַך, אונזער אייגענע הייליגע שפּראַך, לשון הקודש? מיר אַלע דרייצעהן דאַרפען האָבען איין גאָט, איין גלויבען, איין תורה, איין שפּראַך, איין היסטאָריע, איין לאַנד...

— הידד!!! — האָט אונטערגעכאַפּט דער ציוניסט, און דער אידעאַליסט מיט׳ן אָרטאָדאָקס האָבען איהם אונטערגעהאַלטען, און אַלע דריי האָבען זיי אַ חאַפּ געטהון מיט אַ ניגון אויף אַ קול, און די מאַדאַם האָט אויך מיטגעזונגען:

עוד לא אָבדה תקותנו,
התקוה הנושנה,
לשוב לארץ אבותינו —
לעיר בה דוד ח——נה!

מערקווירדיג! אויף קיינעם האט דאס ליעד ניט געמאכט אזא שלעכטען איינדרוק ווי עס האט געמאכט אויפ'ן טעריטאריאליסט. ער האט זיך פשוט קיין ארט ניט געקענט געפינען. ער איז עטליכע מאל אויפגעשטאנען, זיך אוועקגעזעצט צוריק, און ווידער אויפגעשטאנען און אנגערופען זיך:

— זעהר געעהרטע קאלעגען! עס איז וואר, אז די שפראכפראגע איז אזוי וויכטיג ווי די פראגע פון א טעריטאריע. און אזוי ווי די פראגע פון דער טעריטאריע איז ביי אונז אלס איינס: וואס פאר א טעריטאריע אבי א טעריטאריע, אזוי איז אויך די פראגע פון דער שפראך ביי אונז אלס איינס; וואס פארא שפראך אבי א שפראך. און אום צו מאכען איין עק מיט דעם דיספוט וועגען שפראך און אום עס זאל ניט זיין קיין קנאה שנאה — „מיין שפראך, דיין שפראך", לייג איך פאר מיר זאלען זיך דא אויסארבייטען גאר א נייע שפראך, איין אלגעמיינע וועלט־שפראך, א מין „וואלאפיוק", אדער „עספעראנטא".

— בראווא! בראווא!

לויט די געשרייען „בראווא" מיט'ן אפלויז, ווייזט אויס, אז דער פראיעקט פונ'ם טעריטאריאליסט וועגען „וואלאפיוק" אדער „עספעראנטא" האט ביים עולם שטארק אויסגענומען. אפשר איז זיי דער פראיעקט געפעלען דערפאר, וואס זיי האבען ארויסגעזעהן, אז עס שטעהט זיי פאר אנ'ארבייט. עס וועט דערווייל זיין וואס צו טהון... בעשאפען א נייע שפראך, איין אייגענעם וואלאפיוק, בעדארף זיין זעהר איין אנגענעהמע ארבייט. עס איז גאנץ מעגליך, אז מיר וואלטען זיך נאך דעם זעלבען טאג אוועקגעזעצט אלע ביי אונז אין אונזער „פאליטישען קלוב", דאס הייסט, אויפ'ן בארג אונטער א בוים, און מיר וואלטען זיך גענומען צו דער ארבייט — אויסטראכטען נייע ווערטער מיט נייע נעמען. איז מיר אבער איינגעפאלען א געדאנק, איך זאל אויך זאגען א ווארט. אייגענטליך, אלס שריפטשטעלער וואלט מיר אין דער שפראכפראגע געקומען דאס ערשטע ווארט. איך בין אבער בטבע אזא מענש, וואס איך האב ליעב אומעדום זיין דער לעצטער. איך געה מיט דעם גאנג, אז סאי ביים עסען, סאי ביים רעדען מאכט דער לעצטער תמיד בעסער.

— רבותי! — האב איך מיר אנגערופען איצטיגס מאל אויף פראסט ייִדיש — איך מוז מיך מודה זיין, אז איך בין איינפערשטאנדען מיט'ן לעצטען רעדנער, מיט'ן טעריטאריאליסט. דאס הייסט, איינפערשטאנדען בין איך, אייגענטליך, מיט אלעמען, נור מיט איהם בין איך נאך מעהר איינפערשטאנדען, ווי מיט אלע אנדערע. פאר אונז, דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען

פון דער ערשטער יודישער רעפובליק, איז ניטא קיין בעסערע, קיין שענערע, קיין מעהר פאסענדע שפראך ווי „וואלאפיוק“ אדער „עספעראנטא“. איך וויל אייך נאר מאכען א קליינע בעמערקונג, אז אויף אונזער „וואלאפיוק“ דארפען מיר לאנג ניט ארבייטען. מיר האבען איהם שוין א פארטיגען. דאס איז אונזער יודיש לשון, אונזער פאלקס-שפראכע, וואס מען רופט דאס „זשארגאן“.

— זשארגאן?.. די שמוציגע שול-הויף שפראכע?.. צאינה וראינה עברי טייטש?.. דער גהעטא-דיאלעקט?.. גנבה'ש לשון?..

אזעלכע שפיץ-ווערטער זענען מיר געפלויגען פון אלע זייטען. איך האב דאס איבערגעטראגען גאנץ רוהיג און האב גערעדט ווייטער:

— איך האב געוואוסט, אז איהר וועט דאס זאגען, איך בין געווען אנגעבריים דערצו, נאר עס אהרט מיך ניט. ווייסט איהר פארוואס? וויל איך ווייס, אז איהר וועט מיך אויסהערען, וועט איהר זאגען, אז איך האב רעכט. לאמיר קארשט גוט בעטראכטען, וואס איז אזעלכעס וואלאפיוק? וואלאפיוק איז א שפראך וואס בעשטעהט פון קורצע ווערטער, האט ניט קיין גראמאטיק און איז לייכט צו שטודירען. וואו האט איהר נאך אזא שפראך מיט אזוי פיעל קורצע ווערטער ווי אונזער זאגענאנטע זשארגאן? אז מיט איין „עט“, אדער מיט „בע“, אדער מיט „נו“ קאנט איהר ארויסזאגען אזוי פיעל, וואס אן אנדער שפראך וואלט ביי אייך צוגענומען דערויף מי יודע וויפיעל פלאץ, און ווער שמועסט פון אזעלכע ווערטער ווי: „נו-נו“, „טע-טע“, „מילא“, „שייך“, „הייסט עס“, „ממה נפשך“ — א גאנצע קאנווערזאציאנס לעקסיקאן!.. און וואס גראמאטיק אנבעטרעפט, וועל איך אייך פרעגען, וועלכע שפראך איז נאך אזוי צופאהרען מיט דער גראמאטיק, ווי אונזער זשארגאן? און וועגען דעם עס זאל זיין לייכט צו שטודירען איז גאר ניטא וואס צו רעדען. וואס קען זיין נאך לייכטער ווי צו ערלערנען א שפראך, וואס מען פארשפארט זי גאר שטודירען? עס איז דאך טאקי לעכערליך! ווער פון אונז דרייצעהן אויף אונזער אינזעל פערשטעהט ניט קיין יודיש? און אומעדום אויף דער גאנצער וועלט, וואהין איהר זאלט ניט קומען קענט איהר ניט רעדען אונטער יודען אויף יודיש? איך אליין קען מיך בערימען, האב דורכגערייזט א וועלט מיט מיין זשארגאן, געווען שוין אין אמעריקא אויך, און דאנקען גאט, מען האט אומעדום געלאכט, א סימן אז מען האט מיך פערשטאנען... אלזא, רבותי, אונזער שפראך איז

וואָלאַפּיוק, און אונזער וואָלאַפּיוק איז אונזער יודיש, אונזער פֿאָלקס־שפּראַכע. עס לעבע דאָס פֿאָלק! עס לעבע די פֿאָלקס־שפּראַכע! הורראַ!

— הורראַ! — האָבען אונטערגעכאַפּט דרײַ פֿערטעל פֿון אונזער פֿערזאַמלונג. אָבגעשוויגען האָבען צווײ: דער קאַפּיטאַליסט און דער אַסימילאַנט, און דער אַמעריקאַנער עזות־פּנים איז ניט יוצא געווען מיט אָבשווײַגען אַלײן. ער האָט געפֿונען פֿאַר נויטהיג אַרײַנלעגען צווײ פֿינגער אין מויל און אויספֿײַפֿען מיך, ווי גאָט האָט געבאָטען. איך האָב איהם אָבער געהערט מיט'ן קאָטער. מײַן פּראָיעקט וועגען „יודישען וואָלאַפּיוק" איז אָנגענומען געוואָרען מיט דעם גרעסטען אַפּלויז. דער פּראָסטער מענש, אָדער ווי ער הײסט בײַ אונז, דער פּראָלעטאַרי, איז צוגעגאַנגען צו מיר און האָט מיר לאַנג־לאַנג געטרייסעלט מײַן האַנד און געדאַנקט.

באַלד נאָכדעם האָט זיך אָנגעהויבען אַ שפּאַרערײַ, וואָסער זשאַרגאָן מיר זאָלען געברויכען? און אָט דאָ הויבט זיך ערשט אָן די רעכטע חתונה. יעדער האָט זיך געמעלדעט צום וואָרט. פֿריהער פֿון אַלע האָט גערעדט, ווי געוועהנליך, דער קאַפּיטאַליסט. ער האָט אַרויסגעזאָגט זײַן מײנונג, אַז ווי באַלד שוין יאָ זשאַרגאָן, זאָל ער האָטש זײַן רײן, אויסגעפֿײַנט בעפּוצט מיט רײנע דײַטשע ווערטער, מיט מעהר פּתח'ן ווי קמץ'ן. אָנשטאָט „וואָס" זאָל זײַן „וואַס", און אָנשטאָט „דאָס" — „דאַס". מיט פּתח'ן זעהט דאָס אויס פֿיעל שעהנער... זעלבסטפֿערשטענדליך, אַז איהם האָט באַלד איבערגעשפּאַרט דער סאָציאַליסט. ער האָט אויפֿגעגעבען אַ „פּרעדלאָזשעניע" (פֿאָרשלאַג), אַז יעדער זאָל רעדען „פּאַ סוואָיעמו" (ווי ער וויל). דאַן איז אויפֿגעשטאַנען דער אָרטהאָדאָקס, דער ליטוואַק, און האָט אונז געוואָלט אײַנרעדען, אַז דער רײנסטער זשאַרגאָן איז דער וואָס מען רעדט בײַ זײ אין דער ליטאַ. אַ בײַשפּיעל האָט ער געבראַכט טאַקי פֿון די ווערטער: „וואָס" און „דאָס". בײַ אונז זאָגט מען אויף וואָס — וואָס און אויף דאָס — דאָס, און בײַ זײ זאָגט מען אויף וואָס — וואַס און אויף דאָס — דאַס... דער משל מיט'ן „וואָס" און מיט'ן „דאָס" האָט אַפּנים שטאַרק פֿערדראָסען דעם אַסימילאַנט, אָדער דעם וואַרשעווער אינטעליגענט פֿון משה רבינו'ס פּאָליאַקען. ער האָט זיך אויפֿגעכאַפּט, ווי אַנ'אָבגעבריהטער. דאָס גאַנצע בלוט איז איהם אַרײַן אין פּנים, און ער איז אָנגעפֿאַלען אויפֿ'ן אָרטהאָדאָקס און האָט איהם געגעבען זיפּיעל ס'איז אין איהם אַרײַן. ער האָט איהם געזאָגט וואָס אין דער קאָרט: „לאַטוואַק"! „צלם קאָפּ"! „לאַבוס"! „פּיפּערנאָטער"! „אָקסענהאָרן"!

„תרנגול“!.. און נאך אזעלכע שארפע ווערטער, וואס איך האב גאר קיין מאל ניט ערווארטעט פון אזא עכטען פאליאק ער זאל אזוי וויסט זיין א זשארגאניסט!

נאטירליך האבען ביידע צדדים געהאט אנהענגער און געגנער: אייניגע האבען געהאלטען מיט'ן ארטהאדאקס, אז דער אמת'ער זשארגאן איז דער, וואס מען רעדט אין דער ליטא, און אייניגע האבען געהאלטען מיט'ן אסימילאנט, אז דער פיינסטער זשארגאן איז דער, וואס מען רעדט אין פוילען. האט זיך אריינגעמישט, געוועהנליך, אויך דער אטעאיסט, דער עזות מחוצף פנים, און האט געזאגט, אז דער ליטווישער זשארגאן מיט'ן פוילישען זשארגאן טויגען ביידע אויף כפרות. דער אמת'ער זשארגאן איז גאר דער, וועם מען „יוזט“ איהם ביי זיי אין די יונייטער סטייטס אף אמעריקא. ער האט זיך אוועקגעשטעלט אין זיין געוועהנליכער פאזע, דאס הייסט, איין פוס אויפגעהויבען און די הענד אונטער דעם וועסטעל און האט געמאכט א תל פון אונז אלעמען.

— וואס פאר א זשארגאן איז דאס ביי אייך אין יוראפ — האט ער געטענה'ט — אז אלסדינג איז ביי אייך פאפעריק מיט די פיס ארויף? א ליידי הייסט ביי אייך ווייב, א העט הייסט ביי אייך הוט, א וועסט הייסט זשילעט, בוטס הייסען ביי אייך שטיוועל, ראום איז ביי אייך א חדר, פארניטשור איז מעבעל, פיקטשור איז א בילד, פייפער איז גאזעט, מאני איז געלד, פון טשיקען ווערט ביי אייך א הוהן, פון קיטשען א קיך ענד זא ווייטער... היינט נעהמט ווי אזוי ספעלט איהר אייערע ניימס (נעמען): דזשעק איז ביי אייך יאנקעל, דזשאן איז ביי אייך יונה, אייב איז אברהם, טשארלי איז חיים, אייק איז מרדכי ענד זא ווייטער, ענד זא ווייטער.

עס פערשטעהט זיך, אז דער „ספיטש“ האט פערדראסען דעם איבריגען עולם, און ניט אזוי דער „ספיטש“ אליין ווי דער טאן מיט וועלכען דער אמעריקאנער דזשענטעלמאן האט זיך ערלויבט צו דיקטירען ווי אזוי מען זאל שרייבען יודיש. דער עולם האט זיך גענומען היצען און שרייען אלץ העכער און העכער, און גאט ווייסט מיט וואס די דעבאטען וואלטען זיך געענדיגט, ווען עס זאל זיך ניט געוועהן טרעפען א זאנדערבארער צופאל, אן אויסערגעוועהנליכע מעשה, וואס האט געמאכט א סוף צו אלע אונזערע דעבאטען און צו אונזערע דרייצעהן פעראייניגטע שטאאטען, ווי עס ווערט דערצעהלט ביי אונז אט באלד אין די לעצטע פון אונזערע בעשרייבונגען.

אַנ'אוצר פון קלאַסישע ליטעראַטור.

אלע 5 באַנדער פון

„הויז פריינד".

רעדאַגירט פון מ. ספּעקטאָר.

פון דעם „הויז פריינד" איז שוין לאַנג ניט געווען צו בעקומען אלע בענדער, און פיר די ערשטע צווי בענדער אליין האָט מען געצאָהלט 5 רובל. יעצט האָט די פערלאַג „פּראָגרעס" אָפּגעדרוקט די בעסטע ליטעראַטור פון אלע 5 בענדער; עס ענטהאַלט אומגעפעהר 1500 זייטען אויף שעהן פּאַפּיער.

אין דעם אוצר פון די קלאַסישע ליטעראַטור „הויז פריינד" קומט אריין היסטאָרישע און וויסענשאַפטליכע אַרטיקלען, רייזעבעשרייבונגען, ערצעהלונגען פון דער נאַטור געשיכטע, ידיעות וואָס יעדער מענש דאַרף וויסען, לעבענס-בעשרייבונג פון גרויסע לייט, נייע ערפינדונגען, אַנעקדאָטען, שענע מעשיות, גלייכע ווערטליך, שכל'דיגע רייד פון גרויסע לייט, ערצעהלונגען, ראָמאַנען, פּאָעזי פון פאָלגענדע ליטעראַטען און דיכטער:

אַבראַמאָוויטש (מענדעלע מוכר ספרים); איזאַבעללאַ; אייזענשטאַדט; אמת; בערנשטיין; ברוידעס ר.; גאָלדפאַדען; גאָרדאָן י. ל.; גאָרדאָן מ.; גוידא; דאָליצקי; דאַמארעצקי; דינעזאָהן; דרוקער; האָלבערג; האָפפמאַן; וויסבערג; וועבער; זאַמאָשטיין; זוסמאַנאָוויטש; זייפערט; זאַטילאָווסקי; זאַגאָראָדסקי: יאָנאַטאָהן; יהואש; כהן; לילענבלום; ליטינסקי; לערנער; סמאָלענסקי פּ.; ספּעקטאָר; עטינגער; פּינסקי; פרוג; פרץ; פרישמאַן; פריעדבערג; פרענק; פרייד; צווייפעל; צונזער; ציטראָן; קייזער; ראַבינאָוויטש; רבי קצין; ריזבערג; שלום-עליכם; שר של ים און נאָך אַנדערע שרייבער.

אום אלע זאָלען קענען פערשאַפען דעם אוצר פון קלאַסישע ליטעראַטור האָבען מיר געשטעלט דעם פּרייז פיר דאָס גאַנצע ווערק 2 רובל, מיט פּאָרטאָ 2.50. געבונדען אין 2 פּראַכט-בענדער נאָך 1 רובל.

Я. ЛИДСКІЙ, Варшава, Налевки 36. (Телефонъ 61-63.)